

UNIVERSUL LITERAR

N. VERMONT: INTERIOR

In acest număr: VASILE ALESSANDRI, DRAGOȘ PROTOPOPESCU, AL. MARCU, GIOVANNI PASCOLI, SILVIUS ROLANDO, ION CIORANESCU, F. ADERCA, GR. VEJA, GH. CARDAȘ, ZOE V. LECCA, GEORGE DUMITRESCU, ROSMARIN, G. M. TEODORECSU, PAUL I. PAPADOPOL, GEORGE DIACU și N. N. TONITZA.

Reproduceri după tablouri de N. VERMONT.

An XLII, Nr. 44.

31 Octombrie 1926.

Lei 5

IOAN CIORANESCU

1905 18. x 1926

Nemurire

Les morts sont dans la mort
pour le rest de l'âge.

(Comtesse de Noailles — Les regrets)

Să discutăm deci spre nemurire, domnișoară!
Dacă iubește atâta sufletul meu, e că-l
Socot supus și pe el morții. Da, și el o să moară
Așa a spus în teorie sa Ernest Haeckel.

Un va zbura din noi asemeni cu o pasăre rănită,
Sus va zbura ca la pământ să cadă
Iar trupul ne va nutrezi sub o boltă de pământ, certită...
O, unde ne-or fi visurile de zăpadă?

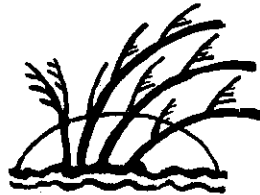
Da, sufletul ne va muri, nu mai încapă îndoială,
„Panta rej” — a spus Aristotel.
Și totuși de ce măcar o iluzie nu mă înșală
Că sufletul nu va muri — doar el!

Bergson a spus că vom trăi și după moarte.
Dar eu nu-l cred. Dumnezeu poți să crezi?
Pașii altora după ce la mormânt au să ne poarte
Pe mine o să crească iarba ca 'n livezi.

Ce nemurire oare pot spera?
Să mi se destrame sufletul din trup dintr-o pânză niște fire

O, dacă vreau fi viu în sufletul cuiva
Nu mai îmi trebuie altă nemurire.

IOAN CIORANESCU

Giovanni Pascoli

După puhoi

(Din vol. Myricae — ciclul „In Campagna”)

Norul negru trecu șuerând și plouând
cu găleata : acum biserica sună ; acoperișu-i
roșu, lucește ; din cimitir vine, proaspăt,
miros de merișor.

Lângă biserică ; în vreme ce vocea ei
sună, cântă, răsună în unde prelungi ;
se joacă, de păsări, un stol și pe crucea cea mare
ca glonțul se'ntoarce.

O pânză de ploaie învăluie zarea ;
dar cimitirul, sub cerul senin, liniștit
răspândește mireazma : de pe-un munte pe altul
cureubeul se'ntinde.

trad. de ALEXANDRU MARCU

PAPAGALUL SIMPATIC

de VASILE ALECSANDRI

I.

În toamna anului 1840 tânărul Alexis se întorcea din străinătate unde își terminase studiile. Era pe la finele lui Octombrie când în țara noastră ploile încep a fi în două ce zăpada și drumurile devin din zi în zi mai grele. Cău harabagiului de la Mihăileni, plini de glod până la urechi, înghețați, căzuți de osteneală, deabia mai puteau trage trăsura pe câmpul moale în care roțile intrau până la butuc. Vizitiul perduse drumul din cauza întunecimei; iar caii buimăciți, la fic-ce ridicătură de pământ, se opriau suflând greu și păreau că nu mai simt loviturile biciului ce lăsa urme dese pe umeda lor spinare.

— Unde ne găsim? întrebă Alexis pe harabagiul.

— Dumnezeu știe! răspuse acesta. Eu nu mai văd nimic înaintea mea.

— Ei bine, ce face acum?

— Nu știu, zău!... Să așteptăm până s'o mai ridica păcla ca să ne putem găsi calea.

— Fie! zise tânărul; și învelindu-se bine cu mantoa, el se ghemui în colțul trăsorei.

Perdut astfel noaptea pe locuri necunoscut, el se puse a gândi la țările civilizate de unde venia și a face o tristă asemănare între starea de înflorire a celor părți ale Europei, și starea de mizerie a patriei sale!... Acolo orașe mari bine îngrijite, bine luminate, bine zidite ornate cu monumenturi de artă, cu muzee, cu universități, etc.; la noi orașe păcătoase, glodoase, întunecoase, îngheșuite cu jidani zdrențăroși și lipsite de cel mai mic confort al vieții! Acolo șosele minunate, poduri frumoase, canale largi, drumuri de fer, hoteluri luxoase, etc.; la noi drumuri cu haugăse, podețe de lemn putred, crășme mizerabile pe ici, pe colea; acolo cai înalți, tari, curați, plini de foc, vite grase, bine ținute și grajduri de piatră; la noi cai mici, nețeselați, oboșiți de muncă, stâlciți de bătae, morți de foame; vite slabe, chircite, părăsite pe câmp la toate aserimile timpului! Acolo în fine, oameni care, bucurându-se de binefacerile civilizației, au simțimântul demnității personale și port pe obraz semnele prosperității; la noi un popor ingenușiat dinaintea împiegărilor guvernului, dinaintea stăpânului moșiei, dinaintea arendașului și a vâtafului și a feciorului boeresc! un popor secăt de mizerie și ajuns în stare de *anima villis* în ghiarele evreului care îl sreculează fără milă!...

Toate aceste gânduri intristau adânc pe tânărul nostru călător, dar el se găsea la acea erocă frumoasă a tinereții unde nălcirile, ca un cîrd de păsări primăvăroase, sbor în calea omului și-l îngână cu melodii încântătoare. Prin urmare tristețea lui nu ținu mult căci el se mângâie cu ideea de a fi unul din pioneri civilizației în patria lui, misiunea nobilă și visată de fiecare tânăr de pe timpul acela, însă misiune *descurajătoare* pentru mulți din ziua de astăzi!

Vizitiul se coborâse de pe capră ca să caute drumul. Caii cu capetele lor plecate și cu urechile pleoștite, fumegau de sudoare și se clătinau în glod, înându-se deabia pe picioare, și noaptea se întunecă tot mai mult... Alexis începea a pierde răbdarea și a rosti un șir de imprecații în contra guvernului, când el auzi un tropot de cal și un glas străin care strigă: Măi! cel cu trăsura, ce te-ai

băgat în arături! — Vizitiul veni iute din câmp și răspuse: Ne-am rătăcit.

— Dar încotro mergeți?

— La Iași.

— La Iași?... Ați lăsat drumul Iașului departe!...

— Cum se poate? întreba Alexis, scoțând capul din manta. Și unde ne aflăm aici?

— Pe moșia cucoanei Elencu.

— Care Elencu?

— Dorianca.

— Departe-i satul?

— Ba nu; cât colea.

— Și este cineva la curte?

— Este cucoana și duduca.

— Poți să ne îndrepți spre casa boerescă?

— Cum nu? Eu sunt chiar din curte... Sunt pușcaș.

— Minunat! fii călăuzul nostru și-i avea un bacșiș bun.

— Sărut mânele... Hai!

VASILE ALECSANDRI

Călărețul apucă înainte peste câmp, și trăsura se puse a-l urma suind și coborând din brazdă în brazdă. Peste o jumătate de oră se auziră lătrări de câini și se zăriră câteva lumini slabe prin ferestrele afumate de case țărănești; apoi se ivi o poartă mare ce se deschidea într-un zid și trăsura, intrând într-o ogradă spațioasă, se opri la scara unei case vechi cu două rânduri.

Mai mulți servitori alergară să deschidă oblonul, iar unul din ei conduse pe Alexis într'un mic apartament în care domnea tot confortul ospetiei românești.

— Pe cine să anunț cucoanei? întrebă servitorul respectuos.

— Pe d-nul Alex's Lunceanu, răspuse călătorul nostru care, rămas singur, își dăse toaleta, își pieptenă părul și se privi într-o oglindă cu destulă mulțumire de sine.

Nu trecură zece minute și servitorul se întoarse zicând lui Alexis că este invitat la stăpâna casei, a se prezenta ei. Tânărul nostru sui la rândul de sus pe o scară îmbrăcată cu scoarțe și luminată de un policandru cu patru lămpi; apoi intră în salonul unde îl aștepta d-na Dorian. El se găsi în prezența unei dame ca de 45 de ani și a unei domnișoare,

fiica ei, amândouă având tipul distins al adevăratei aristocrații.

D-na Elencu Dorian, de și trecută de tinerețe, păstra încă urmele unei frumuseți care acum luase un caracter de măiestroasă grațiozitate. Cât pentru fiica sa, d-ra Eliza, ea produse lui Alexis efectul unei minuni!... Și în adevăr talia sa de regină, și expresia inteligentă, poetică, atrăgătoare a figurei sale fermecau ochii la prima privire.

Alexis se închină respectuos, și zise: Vă cer o mie de scuze, d-na mea, pentru libertatea ce am luat de a căta un adăpost în casa d-voastră, fără a avea onorul de a vă fi cunoscut.

— Vă înșelați, d-nul meu, răspuse d-na Dorian... Dacă vă văd acum pentru întâia oară, este că v'ați dus de mic în străinătate, însă am bună cunoștință cu părinții d-voastră, și fiica mea, Eliza, o amicică de pension cu sora d-voastră.

— Și puteți adăogi, maman, o amicică iubită, zise d-ra Eliza cu un glas desmierdător.

— Atunci sunt fericit de a mă introduce în castelul d-voastră sub auspiciile surorii mele, replică Alexis, și când m'oi întâlni cu ea, oi săruta-o de-o mie de ori pentru serviciul ce-mi face în acest moment.

D-na Dorian se puse pe canapea și arătă lui Alexis un jilt alătură; apoi zise d-rei Eliza ca să ordone a se aduce ceaiul.

Salonul în care intrase Alexis nu era mare, însă prin mobilarea lui arăta că era locuința favorită a unor dame deprinse cu luxul vieții elegante: covoare pline pe parchet, flori exotice în jardiniere de lemn de trandafir, oglinzi în cadruri sculptate, albumuri și note de muzică pe mese rotunde, mulțime de mici obiecte de artă pe etagere de palisandru, un piano lung de Pleyel și un papagal verde stând într'o labă pe marginea aceluși mobil și făcând monologuri în limba lui. În sobă un foc vesel răspândea căldură plăcută în salon, iar dinaintea gurei de la sobă se încovoia o măță albă care torcea de mulțumire.

După o scurtă tăcere în timpul căreia Eliza dase ordin pentru ceai și venise apoi de se puse pe un scaun în față cu Alexis, d-na Dorian întrebă pe tânărul oaspe ce impresii-i-a produs vederea patriei sale după o absență îndelungată?

— D-na mea, răspuse Alexis; voi mărturisii că am simțit o mare bătae de inimă când mă apropiam de frontierele Moldovei. Toate suvenirile din copilărie se deșteptaseră în minte-mi și formaseră un cortegiu ademenitor care mă îmbăta prin imaginile femecătoare ce-mi prezenta. Eram, într'un cuvânt, convins că aveam să intru în rai nici mai mult nici mai puțin; însă când am sosit la Mihăileni, am găsit raiul cam glodos și locuitorii lui cam nespălați, fiind, în loc de ingeri, niște jidani în halaturi rupte de pielea dracului... Raiul se prefăcuse în purgatoriu ca să nu zic în iad.

Damele începură a râde, iar Alexis, incurajat, urnă cu descrierea călătoriei sale în compania harabagiului, voiaș comic și plin de mici întâmplări cari atătau răsul. D-na Dorian și cu Eliza găseu multă plăcere a-l asculta, căci el avea un sp'rit original, o convorbire fină și variată. El grăi de Paris cu entusiasm mai cu seamă că Eliza manifestase o mare dorință de a vizita frumoasa capitală a Franței. Apoi afirmă admirarea lui pentru literatura franceză, înălță până la ceruri pe Lamartine, pe Victor Hugo și mai ales pe Alfred de Musset, căci acest poet era poetul favorit a d-rei Eliza... Și astfel pe nesimțite începu a se

naște o comunitate de idei și de simpatii între amândoi.

Un servitor aduse tabla cu ceul. Eliza umplu ceșcele de porțelană de Saxa și oferii una lui Alexis întrebându-l dacă îi place ceaiul dulce sau fără zahăr precum obișnuiesc chinezii.

— Chinezii, răspuse tânărul, au dreptate să prefere această băutură sadă, căci aromul ei este astfel mai tare, însă eu sunt, de părerea papagalului dv. care vă cere o bucăciță de zahăr.

În adevăr pasărea sburase de pe piano și se rotia grațios pe dinaintea stănăni lui, băguind toate cuvintele ce învățase. Eliza îl sărută, desmierdându-l, și-i dete partea lui de biscot.

— Ce pasăre curioasă! observă d-na Dorian; astfel deprinsă cu fiica mea că nu vrea să primească mâncare decât numai din mâna ei, N'am văzut încă o așa simpatie... Pe toți, și chiar pe mine, ne mușcă rău când vrem să o luăm pe deget, iar când vede pe Eliza, își întinde penele, se gudură și face toate cochetațiile...

— Imi dați voce, d-ră, să cerc și eu a lega amice cu el? întrebă Alexis pe Eliza, luând o bucăciță de zahăr în mână.

— Bucuros, însă luați seama să nu vă muște.

Alexis începu a zice cu glas blând: „Gialî, Gialî... e frumos Gialî...” și pe loc papagalul cătând la el cu coada ochiului, se apropia încet repetând: Coco, Coco, și se sui pe degetul lui Alexis.

— Maman, maman! strigă Eliza; privește minune! Gialî se arată amic cu d-nul Alexis.

— În adevăr, e lucru de mirare!... se vede că d-nul Alexis are talentul de a îmblânzi fiarele sălbatice.

— Gialî, fiară sălbatică?... Auzi, Gialî, cum te ocărăște maman?... Gialî frumos Gialî drăgălaș... Vin' aici, Gialî, vină.

În zadar însă Eliza îi prodiga cuvinte desmerdătoare și îi arăta bucăți de zahăr și de biscot, pasărea alintată își plecase capul și Alexis îi ciugulea penele dela gât. Ea răspundea încet la glasul stăpânei sale, dar nu se mișca de loc.

— Pare-mi-se, observă d-na Dorian, că favoritul tău, Eliză, îți face nefericități și că s'a dat în dragoste cu d-nul Alexis. El nici nu mai vrea să știe de tine, și tu ești geloasă... o văd în ochii tăi, ești geloasă... Zicând aceste, începu a râde cu hohot.

Papagalul se trezi deodată ridicându-și capul, își desfăcu aripile în forma de evantai și imită răsul d-nei Dorian, apoi își luă sborul și se puse pe umărul Elizei.

— Vezi, maman, că l'ai calomniat pe Gialî?... El tot mă iubește.

— Te iubește dar, însă iubește deopotrivă și pe d. Alexis. El vă iubește pe amândoi în aceeași simpatie.

La aceste cuvinte a maicei sale, copilă întâlnind ochii expresivi ai lui Alexis, se turbură puțin, iar tânărul, vrând se dea o explicare naturală incidentului se rătăci într-o disertație psihologică din care nu mai putea să iasă. D-na Dorian îl ascultă zâmbind și îl întrerupse, zicând „Efectul simpatiei nu se poate explica”.

Atunci el schimbă șirul convorbirii și luă de pretext elegantul piano din salon pentru ca să grăiască despre muzică:

— Știi a juca din clavier? îl întrebă Eliza.

— Puțin, foarte puțin, d-ră, răspune el. În vreme cât am fost student, îmi variam studiile serioase cu muzica, însă n'am parvenit a fi artist.

— E destul să fie cineva simplu diletant pentru ca să producă mulțumire

ascultătorilor. Cred că sunteți măcar diletant.

— Pentru mine, dar; însă pentru alții, mă indoesc.

— Să vedem, zise d-na Dorian, mergând să deschidă clavierul. Pune-te aicea și execută ce știi mai nou.

Alexis, fără a face multe dificultăți după obiceiul diletanților, se așeză dinaintea clavierului și execută cu gust și precizie una din compunerile amicului său Charles Mikuli, o simfonie elegantă asupra melodiilor românești. El încântă damele prin talentul său și primi sincere complimente.

— Sunteți artist, d-le, îi zise Eliza, și ce e mai rar, artist modest.

Alexis se roși de bucurie și răspuse că e fericit de a primi acest atestat din partea unei persoane atât de amabile, apoi după îndemnul ei, continuă a juca diverse saloane dintre care una mai cu seamă plăcu foarte mult.

— Ce melodie 'i asta? întrebă Eliza.

— E o romanță nouă ce se cântă acum în toate saloanele Parisului.

— Cunoașteți și cuvintele?

— Dar, mi le aduc aminte.

— Nu ați voi să le cântați pentru ca să le învăț și eu?

— Le-ași cânta bucuros pentru ca să mă supun dorinței dv., însă am un glas care mă tem că v'a face să fugiți.

— Vă asigur că maman și eu suntem foarte curgioase, replică Eliza, zâmbind.

— Dacă este așa, iată romanța. Ea poartă titlul de: L'oiseau bleu; însă în considerația calităților papagalului dv., o voi numi-o: L'oiseau vert.

Glumind astfel, Alexis cântă cu un glas simpatie următoarele versuri puse pe o melodie delicioasă:

Il est un bel oiseau volage
Qui rarement reste en sa cage,
C'est le bonheur,
Hôte joyeux de notre cœur.

Chacun de nous voudrait le prendre
Mais lui, dit on, ne veut se rendre
Qu'au doux appel
Des cœurs aimants, des voix du Ciel.

Chantez, aimez, et sur mon âme,
Après de vous soudain, Madame,
L'oiseau viendra
Et jamais ne s'envolera.

Tânărul copilă asculta cu multă luare aminte, și când Alexis se sculă de la clavier, rugând-o ca să cerce a cânta romanța, ea răspuse că nu poate, nefiind bine dispusă în astă-seară. Adevărul este că ea se simțea cuprinsă de o tănuică umire.

— Atunci nu vreți ca să am și eu mulțumirea de a vă auzi? observă Alexis.

— Pentru ce?

— Pentru că mâine dimineață trebuie să vă zic adio și să plec.

— Să pleci, așa de grabă? zise doamna Dorian... Nu se poate... În astă-seară v'am dat oșpeție pentru dv.; mâine vă ofer pentru mine și pentru fiica mea.

— Dacă îmi permiteți să rămân, răspune Alexis închinându-se, primesc cu recunoștință.

— Și noi vă mulțumim pentru orele plăcute ce ne-ai făcut să petrecem, replică d-na Dorian, întinzând mâna lui Alexis. El sărută mâna respectuos și se retrase în apartamentul lui tocmai pe când pendula din salon suna miezul nopții...

— Ce nobilă damă e d-na Dorian... Ce inger grațios e d-ra Eliza?... zise el în mîntea lui până a nu adormi.

— Ce amabil tânăr!... zise și Eliza în gândul său când se găsi singură în camera ei.

II

Peste noapte iarna sosi la Moldova și întinse pe câmpii un covor de zăpadă albă. Văile, dealurile dispăruseră sub acel văl strălucitor în razele soarelui și răsunau de croncănitul cărdurilor de corbi ce sburau în aer cu mulțumire. Alexis trezindu-se dimineața și privind prin ferastră, văzu copacii grădinei, încărcăți cu țurțuri argintii, basiful înghețat, și pe straturi mulțime de sticleți care căutau semințe pentru hrană. O simțire de bucurie îl cuprinsese

N. VERMONT: REVERIE

În prezența aceluși spectacol nou, căci iarna vine cu un mare cortegiu de plăceri: baluri, teatruri, nunți, etc. și pentru un om tânăr ea aduce câte odată chiar realizarea fericirilor visate.

Alexis ar fi dorit să facă o plimbare prin acele parcuri, însă nu singur... ci cu d-ra Eliza!... ar fi fost încântat să vadă pasurile ei lăsând urme mici și delicates pe fața omătului... ar fi vrut, ar fi vrut... Pentru ce? Răspundă tot omul care a fost prada fantaziei amoroase.

Suindu-se în salon pe la ora 11, el găsi pe d-na Dorian și pe fiica sa în toalete de iarnă, și pe Giali ciugulind cu pliscul blana mamei culcată lângă sobă.

— V-am adus iarna, doamna mea; zise Alexis, salutând.

— Așa este, răspunse d-na Dorian, însă o iarnă cu soare.

— Și cu una din cele mai mari plăceri ale iernii, cu concerturi; adăogi Eliza.

— Dacă aș fi poet, d-ră, aș zice auzindu-vă, că aud primăvara făcând panegiricul iernii, și acest subiect grațios mi-ar inspira un sonet foarte poetic.

— Cine știe dacă nu cumva sunteți și poet, d-nul meu? întreba zâmbind Eliza.

— Asta o știu eu, d-ră; replica Alexis râzind.

— Ce știți?... că sunteți sau că nu sunteți unul din favoriții muzelor?

— Mie nu mi-este iertat să vorbesc de mine, dar se întrebăm pe Giali...

Însă până a nu i se adresa această întrebare, Giali se puse a rosti: **oui, oui, oui.**

— Ce pasăre inteligentă!... observă Eliza... Nu vă mai puteți apăra în contra verdictului lui Giali, domnul meu... Iată-vă proclamat poet!... Prin urmare luați condeiul și improvizați o strofă în onoarea pasărei mele favorite.

Alexis deschise un album și scrisese următoarele patru versuri:

„Un papagal prin naltul său decret
M'a înălțat la rangul de poet:
„Să-i fac un imn? ar fi cam în zadar.
„El are gust mai bun... pentru zahar“.

— Iată zise el, demisia mea de poet.

Damele citiră râzând aste versuri, și apoi d-na Dorian luând brațul lui Alexis îl duse în sala de prânz, zicându-i: se spune că poezii sunt adeseori cu stomahul gol, sper dar că vei împărți cu plăcere dejunul nostru.

Masa, după obiceiul țării noastre, era acoperită cu o mare varietate de comestibile, numite mezelicuri făcute în casă: smântână, murături, păstrămuri, dulceați, etc., așezate în ordin pe farfuri fine, semne vederate și gustoase de îmbelșugarea camerei, probe de spiritul de gospodărie a stăpânelor castelului.

După dejun, Eliza propuse o plimbare pe câmp cu sania, și fără întârziere se suiră tus-trei într-o sanie elegantă la care erau înhamăți doi cai negri de mare preț. Telegarii ațățați prin biciul gerului și prin clinghetul zurgălăilor, plecară ca niște zmei ridicând un nor de pulbere de omăt sub copitele lor.

— Vă place plimbarea cu sania? întreba Eliza pe Alexis.

— O găsec răpitoare ca un vis, d-ră... Visat-ați vre-o dată că sburați prin aer? Intocmai acest efect îmi produce lunecatul saniei pe zăpadă.

— Și mie tot asemenea mulțumire îmi face... îmi pare că mă găsec într-o lume fantastică unde sunt condusă pe aripile unui zmeu, chiar ca în povești.

N. VERMONT: PEISAJ

— Elizo, întrebă d-na Dorian, se află și lupi în acea lume fantastică?... Și iară a aștepta răspuns, ea ținti ochii cu grijă spre marginea pădurii pe lângă care treceau cu repeziune. Căți de-dean semne de spaimă, sforăind, și mușcând zăbalele, iar vizitiul, strângând fratele, cercă să-i liniștească cu glasul.

— Gheorghe, Gheorghe... striga d-na Dorian... Ce se vede alergând spre noi de la pădure?

— Or fi câinii de la stână, cucoaănă; răspunse vizitiul.

— Ba sunt lupi, lupi, Gheorghe!... Vai de mine, suntem pierduți!

— Nu vă temeți, zise Alexis, nu vă temeți căci nu e nici un pericol. Am revolverul cu mine.

El se sculă pe picioare și văzu alergând trei lupi spre sanie.

— Gheorghe, poți să stăpânești caii? — Pot, cucoașule.

— Ține-i vârtos în mână ca să nu ne răpească.

Lupu venjau mereu cu gurele căscate ca la o pradă sigură.

— D-le Alexis, suspină plângând d-na Dorian, scapă pe Eliza.

— Apără pe maman, d-le Alexis, strigă copila, îmbrățișând pe maica sa, și amândouă, strânse piept la piept, se uitau la tânărul lor tovarăș ce sta gata a se lupta cu fiarele sălbatice. Conservând toată prezența de spirit în acel moment critic, el aștepta să se apropie lupii, apoi întinse revolverul, chiti și dete foc. Una din fiare se rostogoli ucisă în omăt, iar celelalte se opriră lătrând cu spaimă.

— Mână acum, Gheorghe, porunci atunci Alexis; dar ia seama la prăvălișuri.

Vizitiul pocni din bici și telegarii plecară ca fulgerul. Cei doi lupi rămași se luară din nou la goană și în câteva minute fură alături cu sania; colții lor se vedeau sângerăți și răsuflarea lor se auzea hârâind... Damele îngrozite scoaseră un țipăt fioros, iar Alexis, chitind lupii, descărcă revolverul în ei. Amândoi se svârcoliră în loc, fiind răniți de moarte, și începură a se rupe între dânsii, luptând cu furie și bătând omătul cu sângele lor. Sania se depărtă cu o repeziune amețitoare și sosi în curând acasă.

Cine poate descrie manifestările de recunoștință ale d-nei Dorian și ochirea îngerească cu care Eliza recompensă purtarea lui Alexis?... D-na Dorian îl sărută cu dragoste ca pe copilul ei, iar Eliza îi strânse mâna, zicând:

— Ne-ați scăpat, pe maica mea și pe mine, dintr'un pericol de moarte; cum să vă mulțumesc?

Alexis era atât de uimit că nu găsea nimica a răspunde; el ridică frumoasa mână a copilei și o sărută iară a ști ce făcea; și din acel sărutat inocent se născu scânteia menită de a-i înflăcăra inima pentru toată viața lui, Iusăși Eliza simți un fior ferbinte în sânul ei, fior prevestitor de mari fericiri sau de mari suferinți.

Ziua întregă se trecu în convorbiri asupra incidentului ce transformase pe Alexis în erou; și seara, când salonul se împlu de lumina lampelor, tinerii prin îndemnul d-nei Dorian se puseră a face muzică. Clavirul răsuna acum armonios sub degetele copilei în vreme ce Alexis, cuprins de un dulce extaz, întorcea toile notelor. Pe urmă frumoasa diletantă începu a cânta o arie Napolitană foarte originală precum sunt toate melodiile din Italia.

— Minunat! strigă Alexis cu entuziasm; îmi pare că mă găsec la Neapoli... A! D-ră ce glas armonios aveți și cu câtă expresie știți a cânta!... Nu vă fac complimente, vă mărturisesc adevărul cu toată franchețea... rareori m'a întâmplat să fiu așa de pătruns în suflet...!

Eliza deveni rumenă ca o garoafă, văzând admirarea entuziastă a lui Alexis, iar d-na Dorian, adresându-se fiicei sale, zise: Vezi, dragă, că ai un glas de prima donă?... Tu nu voiai să mă crezi pe mine.

— Ba, te cred, scumpă maman; replică Eliza, sculându-se și sărutând pe maica sa cu veselie.

— Dacă-i așa, cântă pentru mine melodia cea fără cuvinte care îmi place atât de mult. Amicul nostru va judeca dacă am gust bun.

— O! cântă-o bucuroasă, maman, dacă d. Alexis va promite să compună cântecul de însoțire...

— Promit tot, d-ră, numai să mai am

fericirii de a vă auzi glasul, răspunse Alexis, ducând-o la piano.

Eliza se puse din nou a cânta, însă astădată o melodie pătrunzătoare ce descepea mii de visuri în suflet. Glasul ei când se accentua puternic, când se reducea la o suspinare armonioasă; când exprima cu foc tainicele aspirații ale inimei, când părea că întonează triumful fericirii dobândite.

Alexis, uimit, încântat, luă albumul de pe masă, se retrase deoparte și scrisese câteva strofe în vreme ce Eliza urma și săvârșea melodia; apoi el ceșu albumul sub ochii frumoasei cântărețe.

— Iată versurile ce mi-au inspirat romanța dv. Cereți vă rog de a le potrivi pe măsura muzicii.

În vremea aceea d-na Dorian ieșise. Eliza citi versurile cu o gingașă umire și asigură pe fumele poet ca ele exprimau viziunile și aspirațiile inimei sale...

— Ce titlu să-i dau romanței? Întrebă ca cu puțină sbeață.

— Fiindcă versurile mele au meritul de a vă place, răspunse Alexis, vă rog să primiți a-i da titlul de **Cântecul Elizei**.

— Primesc și încă odată vă mulțumesc de plăcerea ce mi-ați făcut, răspunse Eliza, lasând iara voie a se desținau prin ochii săi simțurile care se desțepăseră de curând în sufletul ei virgin.

Într-o privire lung unel la altul cu o expresie ternească și din momentul acela ei simțea ca soartele lor erau strâns legate împreună pentru totdeauna!

Foetul a zis:

**O singură minută a lui ș'a ei ființă
S-au născut în raiul ierodotei autorari,
Dar din acea minută cerească prove-**

Ar face-o veșnicie de scumpe vesutări!

Serata se prelungi până târziu, iar când Alexis își lua rămas bun de la d-na Dorian, ea se vedea să se învârtă în jurul ei ca o umbra de mamă se învârtă pe lângă copil.

— D-le Alexis, îi zise d-na Dorian, n'am nevoie să vă invit a considera casa mea ca și casa parintească. Crea dar ca-ți veni adesea să ne vezi la rași unde o să ne învârtim în curând, rău!... V-ași mai opri acea vreme câteva zile dacă n'ași și ca sunteți așteptat acasă cu nerabdare.

— Cum oi trăi, d-na mea, îmi voiu aduce aminte de orele prețioase ce am petrecut aici și... ei nu a putut zice mai mult, căci era foarte turburat, și saruta mâna doamnei Dorian și se întoarse laud spre Eliza...

Drăgălașa copilă era ca și dansul cam palidă pe frunte:

— La revedere, d-le Alexis... Spune Aljinei, sorei dv. că o sărut... Să nu mă uitate și să-mi scrie câte-odată.

— La revedere, băgiiu sârmanul tânăr amețit, îndreptându-se spre ușă.

— Dar lui Gjali nu-i spuneți nici un cuvânt amical? adăogă ea.

— Il uitasem!... El se întoarse de la ușă, luă papagalul în mână, îl netezi pe pene, îi adresă cuvinte desmerdătoare, îl sărută pe cap și-l dete apoi Elizei. Papagalul mulțumit începu a roști: ami, ami, gentil... pe când Alexis ieșea din salon împreună cu d-na Dorian...

Trebuie oare să comit o nediscție? să descoper un secret?... Eliza, găsindu-se singură un moment sărută pe furis capul fericitului Gjali!...

Și astfel începu și astfel se sfârși acest roman intim, între două ființe demne una de alta și care păreau moșite a

Mic

Tratat de estetică literară

SAU

Lumea văzută estetic

5

(CE NU ESTE FENOMENUL ESTETIC?)

e) Artistul „reprezentant al neamului său“.

S'a băgat însă foarte curând de seamă că teoria mediului — după care artistul n'ar fi de cât intermediarul vorbăreț al realității inconjurătoare, artist cu atât mai mare cu cât copiază mai adomă — e neîndestulătoare.

Artistul are și el o personalitate care — chiar când e creată de mediu — alterează realitatea, uneori în chip foarte artistic. Apoi unele invenții, precum cinematograful, gramofonul, fotografia, radiofonia tind să copieze și să redea realitatea, realitatea unui mediu cu mijloace mult mai perfecționate decât ale biotului scriitor. Și pentru că unii critici au fost urști să fugă toată viața lor de valoarea estetică, singura care le-ar fi justificat existența, au iscodit o altă realitate mai profundă decât e mediului: „caracterul specific național“. Acest „caracter specific“ s'ar fi gășind topit în toate privilegiile patriei, fizice și sociale, și apoi prin nenumărate generații s'a cristallizat în forțele sufletești ale scriitorilor. De aci porcede și predelecția — în România — pentru literatura țărănească și scriitorul dela țară: „Spiritu românesc, considerarea lumii și reacția față cu lumea fiind mai neperversit mai curat la poporul românesc de la țară, numai acei scriitori vor reprezenta spiritul românesc cari, sau fac pate din țărănim și n'au rupt legăturile morale cu ea sau care, dacă nu fac parte din țărănim și-au pecat urechea la popor, s'au botezat în izvorul curat și românesc al sufletului popular“).

1) „Viața Românească“, an I p. 136.

trăi împreună în lumea fericirilor lummești...

Cine ar crede?... Eliza, în contra, voitei sale, se mărită după șase luni și Alexis plecă în America pătruns de disperare.

Trecură doi ani de amară despărțire...

Când se revăzură amândoi în salonul Elizei, focul patimei lor părea cu totul potolit, și fiecare din ei părea că făcuse un vis frumos, un vis ce se stinsese ca toate visurile.

Eliza, având un frumos copilaș pe genunchi, întinse o mână amicală lui Alexis și-i zise cu glas sincer:

— Alexis, vrei să fi fratele meu?

El răspunse depunând pe cea mână amicală respectuoasă și mult afectuoasă sărutare, pe când papagalul de pe fereastră, d'ntre flori, zicea: **Quel dommage! quel dommage!**

Mircești, 8 Ianuarie 1880.

V. Albeană

„Caracterul specific național“ — valoarea etnică — a fost astfel confundat cu valoarea estetică.

Cu acest „spirit specific național“ s'a încercat falsificarea întregii noastre culturi, căutând a se face o cernere a priori și între elementele culturale ale Apusului, de care am fost și suntem încă influențați. Scriitorii noștri care au depășit prin cultura și gustul lor pe apărăorii „spiritului specific național“, au fost declarăți „vânduși intereselor cosmopolite“, „perversitori ai sufletului național“ și „turburători ai curentului culturii naționale“. Și nici nu se băga de seamă — deși criticii cu „specificul național“ erau înecați în sociologie până'n gât — că spiritul popular recomandat ca singurul spirit eminent artistic, era în țara noastră spiritul unei clase (țărănim) sortită de istorie să fie sacrificată în beneficiul claselor urbane, deși, se pare, mai puțin curate etnicește.

Dar cum prea era mare numărul scriitorilor naționali care-și luau materialul din țări și de la popoare străine, și prea adesea scriitorii mari se vedeau de altă origină decât neamul în limba căruia creau (grecul Moréas și semi-semitul Proust în literatura franceză, evreul Heine în literatura germană, polonezul Ioseph Conrad în literatura engleză etc.) s'a întocmit această nouă lege: „Un scriitor poate să-și ia subiectul nu numai din viața ori cărei categorii sociale naționale, dar și din viața unui popor străin și scriitorul va rămânea român și reprezentant al spiritului specific național, dacă în scrisul său se va vedea chipul de a gândi și de a simți specific național“ 2)

Confuzia dintre valori reese la iveală din această simplă întrebare: Dar dacă nu „se va vedea chipul de a gândi și de

2) „Viața Românească“, an XVI Nr. 12.

N. VERMONT: MICU VAQABONZI

„...specific național?“ Evident, scriitorul nu va mai fi reprezentantul „spiritului“ specific național...“ Va fi el însă mai puțin creator de valori estetice?

Și se poate oare susține cu seriozitate de toți artiștii unui neam, din toate provinciile și dealungul tuturor veacurilor, că doar fețele diferite ale aceluiași „caracter specific“? Nu s'ar putea susține această afirmație nici măcar pentru scriitorii cam din aceiași vreme și din aceeași țară.

(Adevărate antinomii estetice constituiesc astfel Dostoievski-Turgheniev în literatura rusă, Hugo-Bandilaire în literatura franceză, Scheller Soethe în literatura germană, Petrarca-Boceaccio în literatura italiană, Caragiale-Eminescu în literatura română).

Fără îndoială, au și caractere comune; dar aceste caractere comune, „specifice naționale“ — le găsim adesea, ba și în mare măsură la toți scriitorii medio-criminologici contemporani 3).

Prin „caracter specific național“, adevăratul creator de artă se anulează în favoarea creatorii de artă. Ca toate celelalte valori moral-social, valoarea etnică se bazează pe o comunitate de însușiri, pe când valoarea estetică pe o diferențiere de însușiri. Intre etnic și estetic este astfel o incompatibilitate de esență. Cu ceiace, la talent egal, e comun scriitorilor Dostoievski, Tolstoi, Andreiev, Turgheniev, Gorki, ci din potrivă etnică îi diferențiază are puterea să-i deosebescă în literatura rusă și să-i conserve în viața artistică a lumii. Primul semn al marelui creator este diferențierea de tot ce s'a creat până la el, și ceiace-l diferențiază constituie elementul prin care devine valoare universală.

Vom mai observa că niciodată artistul nu s'a pus conștient și voluntar în slujba cine știe cărui „caracter specific“ recomandat de critici ca fiind foarte „național“, n'a izbutit să creeze vre-o operă de artă care să facă într'adevăr cinste neamului său 4).

Marile creații artistice n'au urmărit astfel de scopuri etnice. Vin ei apoi — să fim liniștiți — profesorii și oratorii care pun mâna pe opera de artă și o declară „specifică“, creând, e drept, uneori un suflet colectiv acolo unde nu fusese nimic 5).

Forma societăților omeneste având azi un caracter mai mult de celulă națională, rădădit în formele de producție națională și de ocrotire a producției naționale — prin armată și vamă — e firesc să se caute și să se susțină existența unui ca-

acter specific național unitar, între granițe, ceva impalpabil dar puternic și existent ca Dumnezeu.

Era deci, într'un fel, justificată atitudinea criticilor noștri literari care credeau, înainte de unirea tuturor Românilor, că jumătate din teritoriul locuit de români era sub stăpânirea dușmană, că opera de artă are menirea să evidențieze „caracterul specific național“. Dar azi, când poporul român e aproape tot între hotarele statului său național, aceeași erezie care a făcut atâtea victime în viața noastră literară, devine de-a dreptul o faptă anti-națională și anti-patriotică. Trebuie, însă, să judecăm opera de artă după criteriile estetice și să facem pe artist să-și dea seama de acest lucru: ca opera de artă slujește într'adevăr neamul în sânul căruia a apărut, numai atunci când e pură valoare estetică între valorile estetice ale lumii.

„Caracterul specific național“ când va fi în pericol, să-l lăsăm în grija artileriei. I o armă eticace.

f) Artistul „reprezentant al idealurilor omenirei“.

Idealul religios (catolic sau ortodox) și idealul umanitarist (socialist sau numai pacifist) au alterat în vremea noastră în bună măsură prețuirea valorilor estetice. Nu s'a băgat de seamă că însuși poetul creștin sau umanitarist, când lăsa deoparte condeiul de propagandă și scria cu pana sa de diamant pur, nu putea scăpa de ispita de a face bună parte și ideilor anti-creștine sau anti-umanitariste.

Cititorul nostru din cele scrise până aci, nu mai are nevoie de alte lămuriri pentru a-și da seama de erezia artei și artistului în slujba „idealurilor omenirei“.

Vom adăoga numai că mari opere literare catolice, ortodoxe sau umanitariste s'ar putea crea, precum s'au și creat; acest fapt nu trebuie să ne inducă în greșeala de a căuta în ele și a le prețui după valoarea în sine a valorilor catolice, ortodoxe sau umanitariste, ce le-ar putea cuprinde. Din acest punct de vedere, tratatele respective științifice — catolice, ortodoxe sau umanitariste — sunt mult mai valoroase.

g) Artistul „reprezentant al ritmului vremii“.

A apărut de curând în tânăra filosofie românească, o idee — susținută de d. Lucian Blaga — plină de seducție. Artistul, în orice țară s'ar ivi, ar fi un material maleabil care ia pururea și în chip fatal forma spiritului vremii lui. Acest spirit apare nu se știe de unde — fenomen originar din sânul lui Dumnezeu — și se întipărește caracteristic pe fețele variate ale veacului. 6)

Ne îmbrăcăm atunci la fel, simțim aceleași simțăminte și gândim aceleași idei, preferăm aceleași dansuri, aceleași băuturi și aceleași arome, chiar figurile noastre dobândesc un aer al epocii. Artistul are prilejul de a presimți, de a fi precursorul „ritmului vremii“ care se anunță și de a-l realiza apoi în opere de artă.

D. Lucian Blaga a găsit astfel elementele ritmului romantic, naturalist, impresionist, simbolist, expresionist, în toate domeniile vieții, în viața socială ca și în științele exacte.

Ce alt ar avea de făcut adevăratul artist — dacă ar șocoti acest adevăr ca nor-

6) Lucian Blaga, „Fețele unui veac“ (Biblioteca „Semănătorul“ Arad.) și „Fenomenul originar“ („Colecția Vremii“, Buc.).

Sisif

Lui Gh. M. Vlădescu

Bătrânul meu, Sisif, durerea ta
S'a adâncit în mine zi cu zi,
Eterna neodihnă de-altă dată
Mă turbură acuma, parcă-ai fi
Un nou Sisif, un frate'n suerinfă,
Robit de-aceiași patimire grea
Ce te-a fărmat pe tine-odinioară
Când ispășiai în tartar vna ta.

Un deal pietros îmi sta și mie'n față
— E-așa lumină sus pe culmea lui —
Cu pași nesiguri, lunecând într'una,
Eu nazaesc de-o vreme sa-l tot sui.
Și-ajuns pe culmi ma pravalesc în vale
Și ma mănjesc de țarnă, rând pe rând,
Ca iar să sui spre-o culme mmanată
Pe care n'am s'o zuceresc nicand...

Și totuși străduința-ți fără roadă
Un zâmbet bun și-o lumina în gând:
Nadajdului că-i drumul cel din urmă
De cate ori porneai sa urci pe rând...
„Ca altădata, culmea mă așteapta
Dar gândul meu cunoaște drumul lung:
Când iarăși nazuința ma orbeste
Eu știu ca niciodată n'am s'ajung.

1922

GR. VAJA

mativ — de cât să înțeleagă „ritmul vremii“, să i se supue — și atâta tot?

În ariă, aceeași concepție dacă nu păcătuiește împotriva aparențelor istorice — au existat într'adevăr școli artistice — păcătuiește însă împotriva spiritului estetic, pe care-l denaturează cu un aliagiu de natură filosofică.

Ca și ereziile precedente, „ritmul vremii“ pune accentul pe școala literară — deci pe însușiri comune — nu pe însușirile care diferențiază adică menține și dă valoare artiștilor originali ai unei școli. Romantici, bunăoara, au fost și Hugo și Baudelaire, și Lamartine și Vigny.

Cercetătorul „ritmului vremii“ îi înneacă pe toți în același val, îi coace pe toți în același cupot filosofic. Din acest punct de vedere, nici n'ar fi fost nevoie să apară patru, ci numai unul, îndestulător pentru a ilustra „ritmul“ romantic. Dar au apărut patru — și foarte deosebiți; patru romantici numai în literatura franceză, dar care pot fi punctul de plecare a patru noi „ritmuri“! Să fie oare Dumnezeu atât de simplu încât să creeze fără necesitate atâți romantici, când orice filosof îi poate dovedi, cu „ritmul vremii“, că era deajuns să creeze unul singur?

Scriitorii aceleiași vremi, chiar dintre cei mai mari, nu țin totdeauna de „ritmul vremii“ lor; sunt în întârziere sau îl depășesc, uneori cu două-trei „ritmuri“. Cele mai bune romane naturaliste din literatura franceză n'au apărut în timpul naturalismului, ci la începuturile simbolismului; iar Stendhal care scria în plin romantism a și precizat că el ține de generația dela 1880 — cifră indicată profetice.

Concepția „ritmului vremii“ are însă un merit: dă de la început pe față pricina caducității și morții operilor de artă, socotite de atâtea vreme, nu știm de ce „nemuritoare“. Când pier popoare, când se spulberă țări, continente și poate constelații, profesorii de literatură vor neapărat ca operele de artă să fie „nemuritoare. Valul vremii celei noi care se ridică, a îngropat prin însuși înălțarea sa în zarea vieții, creațiile „ritmului“ de ieri.

3) La noi, operele d-lor Lungianu și Ciocârlan au același „caracter specific“, ca și operele d-lui M. Sadoveanu, bunăoară.

4) Ni se pare că d. E. Lovinescu a dat de curând forma cea mai lapidară acestei probleme: „O categorie psihologică nu se poate converti într-o categorie estetică: cântecul din fluer sau injurătura națională pot fi specifice fără a deveni și valori estetice; cât timp specificul (etic) nu e un principiu de valorificare estetică, el nu rămâne decât în funcția sa psihologică; cât timp nu pot zice: „e frumos pentru că e românesc“ a mai vorbi de „specific“ în critica literară înseamnă a nu face disociațiile necesare între categorii diverse“. (E. Lovinescu: „Poporanismul anacronic“ în Sburătorul din April 1926).

5) D. O. Goga, bunăoară, a declarat că l. I. Caragiale, artistul atât de original al literaturii noastre, e „geniul cel mai reprezentativ al neamului românesc“ (Măscarea literară, Noiembrie 1925).

POVESTE

de SILVIUS ROLANDO

Și văzând Dumnezeu, că oamenii au pătruns în veacul veacurilor, înfruntând cumplitele lui pedepse — prăpădul ptopului și aprinderea cetăților nelegiuite — s'au sfărâmat în joc de desfrânare și cu lovituri de patimă fără saț, lespedele legii și ale legământului, ba chiar, trăiesc în răsvrătire, nesocotind adevărul incredințat darului și patimilor lui Său, deopotrivă cu El, a pogorît pe pământ, ca prin vorba și puterea sa, să îndrepte lucrarea pe care nici semnele cerului, nici spusele proorocilor, nici chiar patimile Celui răstignit pe cruce, n'au putut-o săvârși.

Era noapte, și duhul Lui alunecând pe razele stelelor, s'a întruchipat pe pământ în chip de om, din toate podoabele omului, luând haina celui umil, toiagul celui pribeag, privirea celui bun, cuvintele celui băjîn și bătrânețea celui cuminte.

Era noapte... În cetate, sunetele cimbalcelor, ale flautelor și ale harfelor cu zece strune, încetaseră... Amanții goi, încofăciți ca șerpii, adormiseră în spasmurile orgiei, în miros de vin și fard de femece, printre flori răvășite și cupe sparte... Sciații rânjiau ura, în visele lor de răzbuinare, iar cinstiții, care ziua întregă întocmiseră temnițe pentru necinstiți și circuri cu fiare sălbatice pentru osândiți, se bucurau de odihna cea bine meritată cinstei lor.

Era noapte și în cetatea prăbușită într'un deșert de întuneric, trei lumini, doar trei lumini ardeau, ca trei gânduri vii într'un craniu mort, ca trei candelă de mister într'un templu dărâmat... Iar paznicul, care-i deschise poarta de armă plină cu sculpturi nelegiuite, parafată cu nestimate de azur și înspumată cu dantele de fildeș, îi spuse:

— Lumina cea dintâi e felinarul unui nebul care într'un butoi locuște și de acolo strigă tuturor, care vor să-l asculte, că el a găsit secretul fericirii... Lumina cea de a doua arde la casa unui judecător drept, cinstit și înțelept. Într-o noapte, el cercetează cărțile fără început și fără sfârșit ale înțelepciunii omului, în care el a talmăcit adevărul singur și veșnic al virtuții, iar la rândul lui, scrie cărți mari și înocmește prăvile grele pentru a fericii pe cinstiți și a-i feri de păcatele celor vicleni și răi... Lumina ce de a treia, pleca din coșul unui meșteșugar doctor. În mari cazane, el clocotește laolaltă, cozi de șopârlă, ochi de bufniță, inimi de cocoși, dinți de câine și venin de șearpe, din care vrea să scoată sucul veșniciei tinereții, iar în pântecul furnalelor lui, el alege pu-

Adevărul e că, admitând pieirea operelor de artă ca izvoare ale emoției estetice — cum piere tot ce a fost viu — concepția „ritmului vremii“ implică o pieire oarecum ritmică, deci subită, ceea ce e inexact. Nu toate operele de artă ale „ritmurilor“ apuse și-au sleit izvoarele dătătoare de emoție estetică.

Vom vedea mai departe că altfel pier operele de artă.

F. ADEREA

(urmează)

cioasa și argintul viu din metalele fără lustru, preschimbându-l în aur...

Și a mers Dumnezeu la lumina cea dinăți... Nebunul atârname de felinar un tub de trestie și prin el număra stelele, deși aflase că ele sunt fără de sfârșit... Nici n'a luat seama la sosirea străinului.

— Nebunule, ascultă vorba mea...

— Cine ești tu și de ce-mi strici plăcerea vieții?

— Eu sunt Dumnezeu.

— Nu te cunosc! Te-am căutat și nu te-am găsit. Te-am chemat și nu m'ai auzit...

— Eu din nimic am făcut totul! Am dat lumii statornicia veșniciei, iar pământului însemnarea timpului!... Am scos lumina din întuneric și uscatul din ape... Spre podoabă am dat rod mult pământului, apei și luminei și din lamura acestui rod, Eu am intrupat pe om...

Iar nebunul auzind aceste cuvinte, sări din adăpost și măsurându-l cu priviri îndrăznețe, îi spuse doar atât:

— Și nu ți-a fost rușine?

Apoi intra liniștit în butoi și privind tubul de trestie, începu să numere stelele, deși aflase că sunt fără sfârșit...

Dumnezeu îl dojeni cu blândețe:

— Ajută-Mi, tu nebunule, Eu vreau să desăvârșesc lucrarea, vreau să dau fericirea adevărată omului, singurul țel al creațiunii... Dă-Mi, tu, gândul, îți voi da Eu puterea!...

— Străine, răspuse nebunul cu milă, nu te cunosc și acum, când știu că numărul stelelor e fără de început și fără de sfârșit, nici că voi a te cunoaște... Dar dacă cum spui Tu, cu o vorbă din nimic ai făcut totul, pietrele pământului ca și stelele cerului, ai dat rod de nesfârșită viață apei și pământului, și fără voința lui ai conceput pe om, atunci, tot cu o vorbă, întoarce totul iar în nimicul cel dintâi, din care nimic nou să nu poarte născuță nici când... Iar dacă puterea Ta s'a sfârșit toată cu nesăvârșirea înfăptuirii Tale, și Tu ai luat chip de om, spre a scăpa de veșnica osândă a remuș-

cărilor, atunci adună-ți toată țărnia nouă Tale întrunchipări și dispare în genul nimicniciei, spre a nu rămâne marile nevrednic al nevredniciei Tale...

Și a intrat în butoi și a început să numere stelele, deși aflase că sunt fără de sfârșit...

Iar Dumnezeu a mers la lumina cea de-a doua, la casa dreptului judecător care din cărți multe, talmăcia adevărul singur și veșnic al virtuții...

Și a zis:

— Judecătorule cinstit, Eu sunt Dumnezeu... Dă-Mi tu gândul, îți voi da puterea!...

Dar judecătorul cinstit răspuse smerenie:

— Doamne, ce ți-ași da eu Ție, o vântule cel dintâi și gândul cel din urmă Ție făcătorul în șase zile, din nimic al tuturor celor văzute și nevăzute, Tu care stăpânind lumea doar prin înțelepciune, îi dăruiești atâta bucurie... Eu tept totul doar dela Tine!

— Iată ce vreau, răspuse Dumnezeu vreau să săvârșim lucrarea... vreau să aduc fericirea pe pământ, îndreptând slăbiciunea oamenilor, dând gând bun celor răi și suflet cinstit celor vicleni așa ca toți oamenii să fie deopotrivă înțelepți, deopotrivă de buni, deopotrivă de cinstiți... Deaceia dă-Mi tu gândul și îți voi da Eu puterea!...

Iar judecătorul cel drept auzind aceste cuvinte, căzu în genunchi și tremurând din tot corpul lui, uscat de cuminență și dreptate, începu să-L roage cu lacrimi în ochi, cele dintâi lacrimi ale vieții lui:

— Să nu faci asta Doamne! Să faci!... Pământul, așa cum l-ai întocmit e bun și așa să rămână... Toate cărțile acestea multe, pe care numai înțeleptul le-a scris, ca și toate acelea pe care și alții, ce vor veni după mine, le vor scrie, pentru gloria Ta, dar și pentru gloria mea, de aci porcede... În ziua în care toți oamenii vor fi deopotrivă, cinstiții nu vor mai avea rost să Te cinstescă că nici pe Tine, puterea lor de veci, nici pe mine, puterea lor de-o clipă!...

Și a ajuns Dumnezeu la casa meșteșugarului Doctor, care, prin foc, căuta „secretul mării înfăptuirii“. Și l-a găsit în pustiul desnădejdei, cu ochii șterși de viață, cu barba și părul încăruntat

N. VERMONT, LAPIDAREA SF. ȘTEFAN

N. VERMONT: CALVARUL

ca cenușa cuptorului stins... Furnalele îi erau reci și cuptoarele fără foc... O singură lumânare pâlpaia în bolta unui craniu ce om tăiat în două cu fierăstrăul. Și Dumnezeu l-a întrebat:

— Ce munci grele frământă gândurile tale, fericiule, care lucrezi pentru fericirea omului!...

— Străine, răspunse meșteșugarul doctor, durerea mea, Tu n'o poți înțelege... De treizeci de ani lucrez la „marea înfăptuire”, al cărui secret, tatăl meu l'a moștenit dela strămoșul lui... De treizeci de ani, nu cunosc nici odihna nopții, nici bucuria zilei... de treizeci de ani, cuptoarele mele mistuesc laolaltă elementele vii, care întrunchipează neființa... Și azi, după treizeci de ani de chinută așteptare, cuptoarele îmi sunt stinse și furnalele reci, iar în alambicuri nici picătură din licoarea vieții, și în cenușă nici un fir din metalul cel mai nobil... Toată noaptea am chemat în sprijinul meu pe Satan, toată noaptea m'am închinat lui, făgăduindu-i sufletul meu pe vecie... dar el n'a binevoit cu mine!...

— Moșteșugarule doctor, nu fii trist!... Eu sunt Dumnezeu! Dă-Mi tu gândul, îți voi da Eu puterea!...

— Putere am și eu... Am avut putere să tai morții și săucid viii... Am avut putere să sorb sânge din inimi de fecioare și creier din capete de înțelepți bătrâni... Am avut putere să nesocotesc pe Dumnezeu și să mă închin diavolului... Nu puterea, ci gândul îmi lipsește!...

— Nu fii îndurerat, omule ce cauți fericirea omului, vom găsi noi gândul undeva, pe pământul acesta mare!...

Dar omul se sperie ca în fața morții. Ochii îi ardeau ca argintul viu înroșit în foc, iar zbârciturile feței, încrustate în chinul așteptării, săltau în fioroase schime nestăpânite.

— Nu mă înțelegi, străine!... Tu nu mă poți înțelege! Aci e cumplita durere! Dar dacă Tu cu adevărat ești Dumnezeu, și fiindcă diavolul nu mi-a dat ascultare, mă voi închina Ție din nou, dacă Tu vrei și mă poți ajuta cu adevărat!...

— Vorbește omule, ce cauți fericirea omului!...

— Atunci ascultă... În cetatea vecină se găsește un meșteșugar doctor, care ca și mine lucrează la „marea înfăptuire”... De treizeci de ani, și el cercetează secretul pe care tatăl său l-a moștenit de la strămoșul său, de treizeci de ani el nu cunoaște nici odihna nopții, nici bucuria zilei, la el ca și la mine, de treizeci de ani, cuptoarele mistuesc laolaltă

toate elementele moarte, care alcătuiesc viața și toate elementele vii, care întrunchipează neființa...

— Și unde ți-e durerea, omule?

— Aci, fiindcă el azi se laudă pretutindeni, că a găsit „gândul cel nou”, prin care în alambicul său a distilat un picur din licoarea vieții, iar în cenușa cuptorului său a strălucit un fir din metalul cel mai nobil... Lui azi, îi lipsește doar puterea, și pentru aceasta el soarbe sânge din inimi de fecioare și creier din capete în înțelepți bătrâni!...

— Atunci repede la el, să-l ajutăm cu puterea Mea și a ta...

-- Nu, să mergem, să-l omorăm!...

-- Dar oamenii?... Ce vor face oamenii?... Ei nu vor mai cunoaște bucuria veșnicii tinereți, nici luciul mângâietor de toate relele, ale metalului celui mai nobil!...

— Mai bine oamenii să nu cunoască nici când, bucuria veșnicii tinereți, nici luciul mângâietor al metalului celui mai nobil, decât meșteșugarul din cetatea vecină să găsească secretul „mării înfăptuiri”!...

Și s'a întors Dumnezeu de pe pământ, umilit de nebun, nemângâiat de cinstii și îndurerat de cercetător... și chemându-și Fiul iubit, i-a zis:

— Spre a găsi gândul, Te voi trimite din nou pe pământ... Te vor bate și Te vor scuipa, Te vor batjocori, cu cunună de spini, Îți vor încorona fruntea, iar la sfârșit, Te vor osândi și Te vor răstigni... Spre a găsi însă gândul, Îți voi da Ție toată puterea, ca toate să le treci!...

Și Fiul a răspuns:

— Tată, mă voi duce pe pământ, deși știu că mă vor bate, mă vor scuipa, mă vor batjocori, cu cunună de spini vor încinge fruntea mea, mă vor osândi și mă vor răstigni!...

-- Atunci pleacă!...

-- Nu, voi pleca... vreau să știu care îmi va fi răsplata!...

— Răsplata Ța va fi „gândul”, pe care doar pe pământ îl poți găsi!...

-- Nu Mi-e de ajuns!

-- Și ce vrei Tu?

— Incredințează-mă, că încă odată, doar o singură dată, voi mai intra cu alai în Ierusalim în strigăte de Osana ale mulțimii, călcând cu picioarele asinei mele, ramurile de finici și vestmintele așternute de popor în calea mea!...

În clipa aceea, de pe pământ, se auzi o holotiro... Nebunul cu un fir de rază,

Alături de geniul și spiritul lui Rossini, a rămas celebru și egoismul său. Într-o zi, autorul muzicii lui Wilhelm Tell a fost apucat, pe stradă, de o ploaie torențială. Adăpostindu-se sub o umbrelă veche, el era amenințat să fie udat până la piele, când a fost zărit de unul din admiratorii săi care se afla în trăsura. Oprind trăsura, acesta o oferă maestrului care nu se lăsă rugat și se urcă în ea. Gentilul meloman rugă atunci pe Rossini să-i împrumute umbrela sa, spre a se duce acasă; dar fu întâmpinat de un refuz categoric:

„Nu pot, dragă domnule, căci o umbrelă împrumutată e ca și pierdută”; răspunse italianul făcând semn birjarului să se depărteze.

Rossini scrisese, pe când locuia la Paris în bulevardul Montmartre No. 16, opera sa „Bărbierul din Sevilla”, care e considerată ca o capo-d'operă.

Publicul parizian obișnuit cu muzica rece a compozitorilor moderni, fu scandalizat de verva operii lui Rossini și o primi cu fluerături.

După câțiva ani, Rossini se mută la Passy. Prietenii lui îi atraseră atenția că acolo va fi asurzit de dimineață până seara de fluerăturile locomotivelor. Rossini răspunse:

Când cineva a asistat, ca mine, la prima reprezentare a „Bărbierului din Sevilla”, nu mai poate fi asurzit de alte fluerături.

Jean Jaques Rousseau, fiind copil, fu pedepsit într-o zi de părinții săi de a nu fi primit la masă. I se dădu o bucată de pâine goală și fu trimis la culcare.

Îrcând prin bucătărie spre a ajunge în camera lui, el văzu o găină friptă, gata de servit și care răspânda un miros foarte ispititor.

Copilul se duse să dea bună-seara părinților săi, cari deasemenea se aflau în bucătărie. După ce îi sărută, se întoarse spre găină și aplecându-se până la pământ îi zise pe un ton hazliu: „Adio, frumoasa mea găină!”

Aceste cuvinte dezarmară părinții de severitatea lor și deciseră să i se ridice pedeapsa.

Zoe V. Lecca

spărsese bolta cerului, și din butoi auzia cuvintele cele de deasupra simțurilor:

Dumnezeu infuriat de atâtea batjocură, strigă într'ajutor puterea cuvântului cel dela început, vrând prin el să nimicească totul!... Dar la porunca lui, nimic din ceace era hotărât, nu se clăti altcum... și înțelegând că lumea nu mai ascultă de El, ci de legile lui, își adună toate zadarnicile lui puteri și se prăbuși în genună!...

De atunci nu mai există Dumnezeu!...

SYLVIUS ROLANDO

Cluj, Octombrie, 1926.

Gândacul

Lui Bebe

Cu platoșă de smalț pe trap leită,
La cingătoare numai gătuță.
Și cu răsfrângerii vii, scântecetoare,
De pietre scumpe 'n razele de soare, —

Un biet gândac, c'un fir de iarbă 'n gură,
Aleargă, „sferat” peste măsură,
Pe-o linie sucită, întortochiată,
In cetina hrădetului useată.

Dar cine-o fi, mă rog ? și ce zor are ?
— Problema, dacă cere-o deslegare
Și dacă pare lucru de nimică,
De socotești mai bine, se complică.

Firește, poți scâpa c'o ironie :
„Ia o insectă — acolo, — ce să fie ? —
Și merge-așa, nu știe nici ea unde”...
Dar asta nu se chiamă a răspunde.

E vorba : EL, ce personalitate
E 'n gândăceasca lui societate ?
Ce roboteste zălucă 'ntreagă ?
De unde vine ? și 'ncotro aleargă ?

Poate-i un simplu gospodar, ce-anume
S'aprovizionează cu legume.
Și, pentru'un firisor de iarbă, insul
A trebuit să calce tot cuprinsul.

Poate, cu grija casei, gospodarul
Și-o fi 'ncurcat cumva itinerarul,
Și-acuma, vrând palatul să și-l cete,
A rătăcit pe locuri neumbrate.

Poate-i un diplomat de carieră,
In dinți cu glorioasa-i bandieră,
Și poate 'n cine știe ce tavernă
A aranjat politica externă.

Sau poate 'n cărdăgia unor prieteni
S'o fi 'neurecat la grotile din cetini,
Și-o fi pierdut la cărți, ori, — cine știe, —
Poate-i chiar el un grec de meserie.

Poate-i un sportsman, care s'antrenează,
O sentinelă care patrulează,
Un mesager c'o strașnică solie,
Ori un bandit scăpat din pușcărie.

Poate-i un botanist ce explorează
Imprejurimile, și colectează
Anume importante exemplare
Pentru neprețuitele-i herbare.

Poate-i spițer, ori medic de valoare,
Ori un bolnav ce face băi de soare,
Precum se poate foarte bine iară
Să fie un regretabil pierde-vară.

De-asemenea s'ar fi putut să fie
Poftit să onoreze-o sindrofie
Și întâmplarea să-i fi scos în cale
Pe Dulcinea visurilor sale.

Și tot așa, e foarte cu puțință
Să fi audiat o conferință,
Ori un concert simfonic, ori o scenă
Patetică, de nu cumva obscenă...

Dar dacă el, gândacul, se grăbește
Pentru vre-un copilaș care tânjește,
Ori pentru vre-un bunic în agor'
Și iarba nu-i decât o doctorie ?..

Ori dacă iar (ce nu se poate par'că !?)
E un apăs periculos ce 'ncearcă
O senzațională lovitură
Cu iarba fiarelor ce ține 'n gură ?..

Ori dacă... Inșă câte ipoteze
Ar mai putea să se imagineze,
Văzându-l cum aleargă 'n goana mare,
In sus și 'n jos, haihul, la întâmplare !?..

Dar iată-l, sprinten, vine, vine, vine.
S'apropie din ea în ce de mine..

Un vreasă îi stă în drum, — îl ocolește,
Pentru că nu degeaba... se grăbește.

Și, când ajunge 'n fața mea, gândacul
E par'că și mai zăpăcit, săracul :
Surpriza-l uluește, se 'nțelege,
Dar, inimos cum e, se reculege

Stă 'n loc, iscoditor, și mă privește...
(Oare cu ce butuc m'asemuește ?)
Mă pupăe cu ambele antene
Și-apoi dispăre 'n niște buruene.

Probabil că acolo sunt pitite
Și de intemperii adapostite,
Sub hrusturul crescut în as de cupă,
Apartamentele ce le ocupă.

Și poate tot acolo o iubită,
De 'ntârzierea lui neliniștită,
In prag, de dimineață, sta la pândă,
Geloasă, 'ngrijorată și tlamândă.

Geloasă, da ! pentru că decadența
Va fi condus-o la experiența
Că sexul tare, slab dela natură,
Se 'ndupleca la ori-ce aventură ;

Și 'ngrijorată, că vre-o păsărică
L'o li luat în cioc, ca pe-o nimică,
Fund știut că 'n cotru niciodată
Viața nu e bine-asigurată.

Eu par'că-o văd într'un tailleur, cochetă,
Ipindu-se, iăcând o p'rueta
Și dispărând, ca iar sa reapară,
Nervoasă, supărata toc și pară.

Și-o văd cum deodată se oprește,
Apoi cum urechiușite ciulește
Și'n fine cum tresare 'nfiorată
De-un fășcit în cetina uscată.

Ea îi cunoaște mersul, fiți pe pace,
Cadența lui și sgomotul ce iuce,
Și de-ar minți-o și instinet și minte,
Rămâne inima, care n'o minte.

Iar când apare EL, zorit ca vântul
Cutremurand din temelii pamântul,
Eu-și șterge cu lăbușele obrazul
Și uită ca prin farmec tot necazul.

Și-ar vrea să-i spue numai fericirea
Că-i vede iar vomie și 'n toată tirea
Și după cuvînță să-l desmerde
Pentru doritul fir de iarbă verde.

Deci.. pune masa și pe ea salata, —
Și prânzul lor luculian e gata.
Apoi... ce fericire ideală !
Și ce delicioasă ronțăială ! !..

Inchipuirea unui siuguratic
Umanizându-te, gândac simpatie,
A dat finutei tale impulsive
Interpretări, deși inofensive.

Dar poate că meschine și banale,
Ori jignitoare demnității tale,
De care înțeleg să-ți cer iertare,
Căci, știi și tu, humanum est errare.

Iți cer ertare de nesocotința, —
Care frizează chiar necuviința. —
De-a fi pătruns, din curiozitate,
In sacro-sancta ta intimitate ;

Și-ți cer ertare, mai ales, gândace,
Pentru ofensa ce 'ndrăznii a-ți face,
Asemănându-te cu unii oameni,
Cu care n'ai voi să te asemeni..

...Și-acum, scormonitor de vremi trecute,
Ce m'ai înveselit o clipă, du-te
Unde te chiamă dorul, și mă lasă...
Pe mine nimeni nu m'așteaptă-acasă.

ROZMARIN

B A B B I T T

Printre cele mai norocoase dintre romanele scrise în limbă engleză în cei cinci ani din urmă, Babbitt de Sinclair Lewis (Jonathan Cape, London) s'ar putea ușor numi romanul Americii.

Acum vreo cincizeci de ani Huxley grația unui american: „Nu pot spune că sunt cât de puțin impresionat de mărirea voastră, sau de resursele voastre naturale. Mărirea nu înseamnă măreție și un teritoriu vom face o națiune. Marea problemă asupra căreia plutește un fel de sublim, cum și teroarea desinului iminent e: ce aveți să faceți voi cu toate aceste lucruri?”

E întrebarea care stă la temelia romanului lui Sinclair Lewis, întrebare rezolvită de bună seamă negativ — de unde veracitatea și succesul romanului publicat întâia oară în toamna lui 1922, ajuns până în Decembrie, același an, la a patra ediție, pentru ca o nouă ediție efină în 1924 să facă din el unul din cele mai populare romane ale zilei noastre.

Romancierul, Hugh Walpole, autorul „Captivilor” și nașul englez al cărții, o numește în prefață „un triumf” și tot așa de elogios se exprimă asupra-i A. G. Wells.

Babbitt e un Yankee de ultima oră, unul din marea masă de meteci coboriți în timp, din cei 102 „Părinți Pelerini” ce au părăsit Anglia în 1621 și din cei 150.000 de scoțieni și irlandezi debarcați în Dec. 18 — e fiul peșterii al acestei nații americane din care, cum, ne spune N. M. Butler¹⁾, încă din sec. 18 numai două treimi erau englezi, pe când o șesime scoțieni și irlandezi, o zecime germani, restul olandezi, suedezi și francezi.

Începem prin a prezenta astfel — pe deasupra romanului — pe Babbitt, din pricină că romanul lui e romanul lipsei de personalitate și aceasta e credem nota cardinală a bărbatului american și, cu el,

¹⁾ Building the American Nation. — New-York, Scribner's Sons, 1923.

N. VERMONT: DE PAȘTI

a însăși civilizației care îi poartă numele.

„În April 1820 Babbitt împlinea 46 de ani și nu făcea nimic în deosebi, nici unt, nici ghetă, nici poezii, ci avea chemarea să vândă la ieftală case pe un preț mai mare decât lumea își putea îngădui să plătească”.

„Capul lui mare era roz, părul castaniu subțire și uscat, fața, de copil, când dormea, în ciuda creșurilor și semnelor roșii de ochelari de povârnișurile nasului. Nu era gras dar extrem de bine hrănit, obraji săi erau tamponane... Părea prosper, peste măsură de căsătorit și meromantic” (p. 12).

Într'un destul de mare și pretențios oraș el e șeful, așa dar, al unui oficiu de vânzare de case și terenuri.

În 100 din cele 380 de pagini ale romanului, ni se înfățișează — cu o notație ce amintește pe alocurea pe James Joyce — vieța lui în „cursul unei singure zile. Iată-l către zori, în pat, plimbându-și pe sub genele încă adornute, ca o mângăere a idealului, un cup înflorit, zăna viselor neimplinite, a tinereții neavute, iată-l trezit de glasul soției: hai Georgică baiaute, scoala, înmânându-se și trecând repede în sala de baie unde după ce se raue se gasește pentru a nu știu câtea oară în fața problemei, ce să se facă cu rama de Gilette uzată: la breakfast apoi ca să vadă cum se coartă veșnic pe unt și dulceață cei trei copii ai săi — Verona, o lata bondoacă cu păr castaniu, de 22 ani, plină de grijile datoriei, ale sexului și grija de Dumnezeu, cum și de aceia a motorului costumului cenușiu de sport pe care îl purta acum; Ted-Theodore Roosevelt Babbitt, un băiat decorativ de 17 ani și Tinka-Katherine copilă încă, de 10 ani, cu păr roșu radios și o peliță subțire care aducea aminte de prea multe bomboane și prea multe înghețate cu cremă”. Iată-l apoi luând Fordul și plecând după treburi, urcând întâmplător în el și vre-un necunoscut de care i se face milă când îl vede pierzând autobuzul; aranjând expeditiv în biroul său lovituri gemate și luând dejunul la clubul Athletic cu tovarăși săi.

Dintre aceștia unul trebuie reținut. E Paul Riesling. Pe acesta, de cum apare la club și cu toate că acolo secretele sânt interzise, Babbitt îl ia la o masă retrasă și acolo cei doi prieteni tănuiesc. Ce afaceri pun la cale? Paul Riesling nu e atât de mult om de afaceri cât e bărbatul Zillei. Și Zilla e o femeie care nu-l lasă să se miște. Nu înseamnă că și așa, bietul om nu-și face din când în când chefel cu vre-o drăguță, dar, ah, de n'ar fi Zilla asta bănuitoare și tiranică.

— De ce nu divorțezi de ea, întrebă cu un curaj gratuit — fiindcă și lui îi lipsește. Și ambii rămân, în fața posibilității, într'un extaz amestecat cu panică.

De fapt ce n'ar da amândoi să respire puțin, să scape de mecanica monotonă, prozaică și covârșitoare a zilei înecate în scrisori comerciale, curbată sub jugul ghișeelor și acasă exasperată de tovarășia stearpă a unei singure și aceleiași femei.

O idee îi străfulgeră lui Paul. Dacă la vacanța viitoare ar pleca amândoi — pe motiv că au treburi la New-York — cu cinci zile înaintea soțiilor, și s'ar duce singuri în Maivre „ca să umble pe acolo de capul lor, să fumeze și să jure și să fie naturali”.

Încercă din nou în suflet și cetese
Povestea vremii, năruite'n moarte:
Apusa-mi viața e o tristă carte
Ce, cu răsullet greu, o slovenesc.

Și iată 'ntunecata amintire
— Călugăriță neagră — vine iar
Cu degete de vis să îmi deșire
Mătaniile ei, tăcut și rar..

Și-atuncia strig din propria-mi ruină,
Că nu e drept, o Doamne nu e drept
Să-mi smulgi tu, caldă, inima din piept
Și să mi-o pierzi în vânt, fără de vină!

GEORGE DUMITRESCU

*) Din volumul „Cântece pentru mado-
na mică”, apărut de curând.

— Mare, mare idee, răspunde admirativ Babbitt.

— „De ce adică n'am pune piciorul în prag și le-am spune: mergem pur și simplu înaintea voastră și nimic mai mult”!

„Iovărășii își strâng emoționat mâna ca după un complot și în puțină evadare, și mai ales puțină de a fi naturali, îmbrățișează un paradis terestru.”

Romanul de aici începe. Cheia lui ne-a dat-o autorul încă dela pagina 14, unde dovedindu-ni-se interiorul lui Babbitt, ticiuit, ornat, rece și utraelectricitat, ni se spune că „e o casă, dar nu un cămin”. De acum o gamă de desacorduri începe, cântând pe două arii, ca într'un „Coriolanus” burlesc, masculinul și fememinul vieții, stereotipul și spontanul ei, într'un conflict a cărui singură consolator — și întrucâtva remediu — e humorul.

Cartea într-adevăr își are virtutea în humor. Și e tocmai ceace paralizază o dare de seamă. Căci scrisă desăgregat, ca mare parte din romanul englez de azi, ea nu vizează un conflict net, nici linearea unei acțiuni.

Așternută în tonuri interioare, cartea se desface înainte-ne ca un album cu vederi sufletești. Babbitt e în veșnica temperatură și romanul lui e al unei idiosinerasii.

Babbitt pe lângă că e american, sau tocmai pentru aceasta, e generos și social, devotat, jovial, gregar, își face din muncă o religie și din religie o somieră pe care să se culce dânsul, familia, — et C-ie!

Numai că în somn lui Babbitt îi pare chipul de zână intangibilă, inefabilă, a fericirii. Cu prea bun simț, dânsul, ca și Huxley acum cincizeci de ani, se întrebă în culmea succesului și a prosperității: la ce bune toate astea? Și în cadrul vastei desertăciuni până și munca îi apare un nonsens. Crede că o poate aera cu mondenism și Babbitt dă și participă la supeuri la care observă în cele din urmă cum cască de admirabil. Orator improvizat, ia parte la viața politică și, ajunge figură prominentă în orașul său pentru ca aceasta să-l stingherească mai mult.

Ce fericire, dimpotrivă pe Babbitt când cu cinci zile înaintea femeilor poate să fugă cu Paul Riesling, să vorbească în tren cu figuri necunoscute și în Maine, să se ducă unde credeți? — La pescuit!

Zori, la baltă

Răsar în zăre roșii luminșuri
Bujori de ceafă-așin lumini agile:
A teamă, ochii somnoroasei zile.
Răsbesc neliniștiți dintre tufișuri.

Și până'n zori: — ca palide feștile, —
Bătu o lună plină 'n păpurișuri:
Tălăzuind, argintul, pe frunzișuri
Se șterse 'n frunze ca un gând, pe file..

„Cum zările în soare încep să fiarbă,
Pe malul bălții, înghețat și gol
Înalță trup plâpând un smoc de iarbă;

Prin frigul dărz și risipit cu migă
Dau bulții ce roșește 'n zi ocol,
Sub cer de sticlă, doi cocoși se strigă.

C. M. TEODORESCU

Din nefericire vacanța trece repede și elevul se întoarce la școala cu orariu și ghidee. Paul mai rebel, într-o ceartă cu soția o ranește și intră la închisoare. Babbitt e nenorocit. Dar iată că soția sa trebuie să plece departe la rude. Babbitt respiră. Se simte întinerit. Zăna viselor îi surăde acum palpabil, întâi sub forma doctografelei, care însă nu pricepe ce-i cu patronul ei, apoi sub forma unei manicuriste care îi desamăgește curând, în sfârșit sub aceia a unei cochete mai în vârstă, înconjurată de o șleahtă de tineri cheflui, printre care „unchiul George” e o nostimă antică și un foarte oportun furnizor de alcooluri prohibite.

Babbitt se stimulează și e gata să-și piardă capul. Intre timp e văzut de prieteni când beat, când în tovărășia femeii, când nu mai e văzut cu săptămânele, Babbitt își uita de îndatoririle familiare ca și de cele sociale, și, — grozăvia, grozăviilor — parcă înclină spre ateism și socialism. E evadarea eului său în mijlocul concetățenilor alarmați.

Noroc că soția se întoarce. Babbitt are un moment de trezire. Ineficacitatea zănei amoroase i-a lăsat stripeziți dinții cu care credea să poată mușca dintr'un fruct cărnos. Matelotul se întoarce în port, George F. Babbitt la Myra Babbitt.

Toate par intrate în normal la familia Babbitt. Dar rezumatul nu ne-a lăsat să spunem că între timp Ted care a iubit totdeauna pneurile de automobil mai mult decât școala, era în dragoste cu Eunice, fiica unui venerabil al orașului vecin și prieten al lui Babbitt. Ori, plecați ca de obicei la dans într-o seară, tinerii nu apar toată noaptea. Părinții fetei mai ales sunt alarmați. Pătrunzând în odaia de culcare a băiatului, Babbitt se pomenește cu Ted prezentându-și soția Madam Eunice Babbitt în persoana unui trupușor care înflorește din albul așternutului. Cele două familii sunt înspăimântate. Chiar tinerii sunt cuprinși de panică.

Dar iată că Babbitt, odată pentru totdeauna vorbește:

„In sfârșit — e, drept, am tot dorit într-una să te văd luând un grad universitar. Dar niciodată — acum pentru numele lui Dumnezeu n'ai s'o spui mamei, că-mi smulse puținul păr ce mai mi-a rămas — de fapt și am făcut toată viața mea un lucru de care simțeam într-adevăr nevoe! Nu știu dacă am făcut altceva decât pur și simplu să mă las în voia soartei.

BOGDAN P. HAȘDEU

1836—1907

„Nu este aproape nici o ramură a cunoștințelor în care să nu se fi înfipt vârful condeiului său!”. Așa a spus odată B. P. Hașdeu despre marele inițiator al literaturii române moderne, Ioan Elia le Rădulescu; și tot cu aceleași cuvinte poate să caracterizeze cineva și activitatea prodigioasă și variată a genialului Hașdeu. Discipol al culturii rusești el aduce în Moldova la Iași o concepție de universalitate pe care o căpătase acolo în colosul imperiu dela Nord. În scurt timp ajunge să fie conducătorul și animatorul celor mai importante curente de cultură românească ce se agitau pe acea vreme.

Insuflețit de ideea celui mai curat patriotism, Hașdeu atacă cu multă competență cele două ramuri ale științei românești, în care mai lucraseră cu atâta râvnă și înaltașii lui; domeniul istoric și filologic. Dotat de natură, cu mult talent și imaginație, el lausează o serie de teorii istorice și filologice, pe care știința de astăzi le consideră în cea mai mare parte, drept născociri imaginare. Pentru timpul când au fost scrise, ținând seama de mijloacele rudimentare ale acestor științe la noi și ajurea, cum și de predispoziția înăscută a scriitorului către fantazie, ele își păstrează însemnătatea lor istorică.

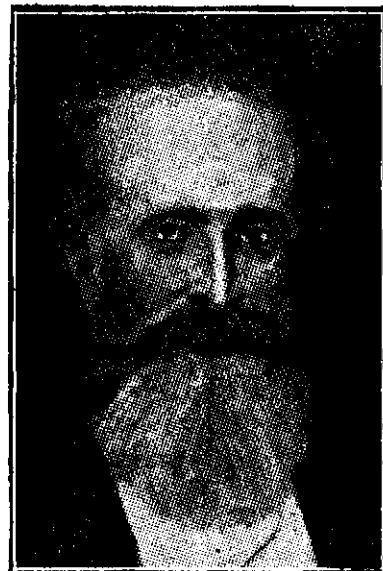
Aceasta în cecece privește anumite probleme greu de elucidat la noi, în domeniile amintite; și care n'au găsit nici până astăzi satisfacția unei deslegări definitive. Mă gândesc la problema elementului dac în limba română, la acea a primelor organizații de stat românești, etc... În alte chestii mai puțin dificile, mîntea ageră a lui B. P. Hașdeu a contribuit cu mult folos și hărnicie. După marii istorici, din prima jumătate a veacului al 19-lea, M. Kogălniceanu și N. Bălcescu, el a fost primul care s'a gândit să ne dea o operă de mare valoare științifică, cum a fost, „Istoria critică a Românilor”; mergând astfel cu progres pe drumul croit de înaltașii lui.

Sub influența lui N. Bălcescu și a curentului romantic din Apus scrie el „Ioan Vodă cel Cumplit” care rămâne un strălucit exemplu de operă insuflată de adânc patriotism și iubire a trecutului.

Domeniului filologic românesc, Hașdeu i-a dat o grandioasă operă „Etymologicum magnum Romaniae” rămasă din nefericire numai la început, dar care trebuia să fie un monument uriaș, conceput numai de o minte universală ca a lui

Hașdeu. Acestei opere i se poate alătura și „Cuvente den bătrâni”, rămasă și astăzi de mare utilitate pentru partea folkloristică.

Pentru știința folklorului el a contribuit și cu alte cercetări, publicate prin diverse periodice cum și cu revista „Colunna lui Traian”, care a fost prima publicație înclinată special studiilor de etno-psihologie în țară la noi.

B. P. HAȘDEU

Dar omul închinat, prin vasta sa erudicție, istorie și filologie avea și predispoziții literare.

Hașdeu ne-a dat cea dintâi dramă istorică de mare valoare. „Răzvan și Vidra” rămâne un model unic în dramaturgia noastră romantică.

Catastrofa familială, moartea iubitei sale fiice Iulia, îndreaptă pe marele scriitor, spre alte domenii în care spiritul său va arunca scânteii de originalitate genială, tratatul de spiritism „Scocogito” și câteva fragmente din poemele sale filosofice „Dumnezeu” și „Așteptând” confirmă cele spuse.

Un mare învățat în adevăratul înțeles al cuvântului, un poet dotat cu reale însușiri artistice, o lire vioaie și spirituală înzestrată cu un humor fin și scântietor, cum numai un Caragiale și un Creangă au mai avut la noi, dar care spre bă-

Imi dau seama că am făcut cam o totă din sute și sute de metri. Bun, poate că tu ai merge mai departe. Nu știu. Dar simt un fel de plăcere ascunsă în faptul că tu știi ce va trebui să faci și-ai făcut. Hm, persoanele alea de acolo dinnăuntru or să încerce să te terorizeze și domesticească. Spunele să se ducă la naiba!

Eu te-oi sprijini. Ia-ți o slujbă la uzină, dacă vrei. Nu te speria de familie. Nici de vreunul din tot orașul. Nici de tine însuși, cum am făcut eu. Mergi înainte, flăcăule! Lumea e a ta.

Și cu mâinile de umăr, cei doi Babbitt pășiră în salon și înfruntară familia gata să se adăpostosească acasă-lea.

Unul din criticii sinceri ai Americii, H. L. Mencken spune că: „desiluzia mesianică e o boală națională americană”.

Americanul simte în el un fel de chemare cosmică. Ce rămâne din toată uriașă efortare? Un ford de fiecare trei locuitori și ceva mai multă electricitate. În schimb viața — acest lucru al minilor lui Dumnezeu înlocuită cu o mimare searbădă, stângace și isterică.

Ceva din această desiluzie își falfăie umbra peste întreg acest roman al eliberării de sine ratate.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

Rechizitoriul d-lui profesor O. Densușianu

...neje s'a schimbat, din cauza mai multor nenorociri, într-o fire melancolică petrasă în sihăstria dela Câmpina, unde s'a închinat preocupărilor de profundă filosofie, căutând să deslege marea problemă a nemuririi sufletului, acesta a fost Bogdan P. Hașdeu pentru cultura românească.

Astăzi umbra uriașului rătăcește pe drumurile înțelepțite și părăsite ale amintirilor. Imaginea chipului său de patriarh o întâlnim la răspântii, dar în fața ei nu ne descoperim. Noi n'am învățat încă la școala respectului și recunoștinței pentru oamenii noștri mari care și-au închinat viața folosului nostru obișnuit. Un castel care putea servi de muzeu l-am lăsat în revoltătoare părăsire împreună cu mormântul sfânt al Iuliei dela cimitirul Șerban-Vodă.

Opera marelui Hașdeu a suferit acciaș crudă nepăsare din partea noastră. N'am fost vrednici până astăzi, când cultura românească are nevoie de opere de valoare, să tipărim o ediție completă a scrierilor sale. Este o datorie sfântă a editorilor noastre mari, să împlinescă acest gol cât mai curând.

GH. CARDAȘ

SPICUIRI BIBLIOGRAFICE

A — OPERA, EDIȚII :

- 1) Foae de istorie română, Iași 1859.
- 2) Foiță de istorie și literatură, Iași 1860.
- 3) Din Moldova, revistă, Iași 1862.
- 4) Lumina (Din Moldova), revistă, Iași 1863.
- 5) Aghiuță, ziar umoristic și literar, Buc. 1863—1864.
- 6) Ursula, roman publicat întâi în „Buciumul”, Buc. 1864, și în volum, Edit. Minerva [1910].
- 7) Studii critice asupra istoriei române. Luca Streich, Buc. 1864.
- 8) Filozofia portretului lui Tepeș, Buc. 1864.
- 9) Studii critice asupra istoriei române. Câteva analize literare externe... Buc. 1864.
- 10) Micuța. Trei zile și trei nopți din viața unui student. Buc. 1864.
- 11) Trei ovre. Buc. 1865.
- 12) Domnița Rosanda, dramă în 4 acte, în revista „Familia” 1868.
- 13) Ioan Vodă cel cumpănit. Buc. 1865, ed. II, Buc. 1894.
- 14) Arhiva istorică a României, tom. I—IV, Buc. 1865—1867.
- 15) Studii asupra iudaismului. Talmudul ca profesie de credință a pop. israelit. Buc. 1866.
- 16) Industria națională... Buc. 1866. ed. II în „Bib. pop. antisemită” No. 3, Buc. 1901.
- 17) Istoria toleranței religioase în România, Buc. 1865, ed. II Buc. 1868 (trad. franceză Buc. 1876).
- 18) Saffrul, ziar umoristic, Buc. 1866.
- 19) Răsvan-Vodă și Vidra, dramă istorică în cinci acte, Buc. 1867, ed. II Buc. 1868, ed. III Buc. 1869, ed. IV Buc. 1895. Idem Bib. p. toți No. 449 și Ed. Cultura. Buc. 1909.
- 20) Odă la boleri, 1848—1869, Buc. 1869.
- 21) Traian, ziar Buc. 1869.
- 22) Columna lui Traian, revistă, Buc. 1870—1877 și 1882—1883.
- 23) Poezii, Buc. 1873.
- 24) Istoria critică a Românilor. Tom. I—II, Buc. 1873—1875, (trad. franceză Buc. 1878).
- 25) Principii de filologie comparativă... 4 fascicule, Buc. 1875.
- 26) Fragmente pentru istoria limbii române. Elemente dacice. I Ghilul. II Ghloc. Buc. 1876.
- 27) Baudouin de Courtenay și dialectul slavoturanc din Italia... Buc. 1876.
- 28) Zina Filma. Goșii și Gepizii în Dacia. Buc. 1877.
- 29) Obicelurile juridice ale poporului român. Buc. 1878, ed. II Buc. 1882.
- 30) Cuvențe din bătrâni, vol. I—III și supliment la vol. I Buc. 1878—1881.
- 31) Originile Craiovei, 1230—1400. Buc. 1878.
- 32) Trei Crai dela Răsărit, comedie în 2 acte. Buc. 1878 și în „Bib. p. toți”.

Ziarul „Lupta” a publicat trei convorbiri cu d. O. Densușianu, profesorul de filologie romanică dela Universitatea din București. Nu greșim numind aceste convorbiri: un rechizitoriu. D-l profesor Densușianu era desigur printre puținii indicați să-l facă. Activitatea sa, închinată cu totul studiilor, literaturii și catredrei, linia de înaltă și sobră erudiție pe care a păstrat-o tuturor manifestărilor culturale, pe cari le-a slujit, în ciuda tuturor piedicilor ce i s'au pus, îi dădeau dreptul să facă durerosul bilanț al decadenței intelectuale de după războiu, — rechizitoriu pe cât de vehement, pe atât de judicios.

Pentru adevărul criticilor d-lui Densușianu și pentru a aduce un slab omagiu omului de mare curaj, care rupe sarbăda plasă a lașității generale cu o prăstie sigură, reproducem din aceste prea interesante convorbiri câteva pasagi referitoare la Academie și Universitate:

O REVISTA A ACADEMIEI

„În sesiunea generală din 1919, am propus să se întemeze de Academie o revistă culturală generală, care să dea publicului orientări în diferite domenii, să fie prezentarea venită dela persoane competente, a curentelor de cultură dela noi și din străinătate.

Propunerea mea nu a fost luată în seamă; a trecut înaintea ei aceea de a se publica o serie nouă — aceea de Studii și cercetări, pentru că vreo doi membri ai Academiei erau grăbiți să-și plaseze manuscrisele, și acum publicația aceasta aproape că nu mai dă semn de viață. Personalismul și calculele de moment biruesc mereu la noi, îndărându-se ce a pornit din intenții generoase, ce poate fi de folos cât mai multora.

Mai ales în literatură o actualizare deplină a Academiei ar trebui să nu mai întârzie. Nu bate azi vântul prin toate capetele, ci sunt destule cari produc și despre literatura nouă de pretutindeni ar fi de așteptat să se știe mai

- 33) Din istoria limbii române. Buc. 1883.
- 34) Oltenestele, Patru discursuri: Originile Craiovei, Hrist și Tudor Vladimirescu. Craiova 1884.
- 35) Psaltirea diaconului Coresi. 1577, Tom. I. Textul. Ed. Academiei Buc. 1885.
- 36) Sur les éléments turcs dans la langue roumaine. Buc. 1885.
- 37) Etymologicum magnum Romaniae. Tom. I—IV Buc. 1887—1898.
- 38) Noi în 1892, conferință la Ateneul Român, publicată în „Revista nouă” 1892.
- 39) Strat și substrat. Genealogia popoarelor balcanice. Buc. 1892.
- 40) Sic cogito. Buc. 1892, ed. II Buc. 1893, ed. III Buc. 1895, ed. IV Buc. 1907 și în „Bib. p. toți”.
- 41) „Eine Trilogie”. O istorie germană a literaturii române. Buc. 1893.
- 42) Basarabil. Cine? de unde? de când? Buc. 1894.
- 43) Românii bănăteni din punct de vedere al conservatismului dialectal și teritorial. Buc. 1896.
- 44) Sarcasm și Ideal. Buc. 1897.
- 45) Prietenii cu voie sau fără voie, conferință la Ateneul publicată în „Literatură și artă rom.” Buc. 1900.
- 46) Cine sunt Albanezii, comunicare la Academie, în „Lit. și artă rom.” Buc. 1901.
- 47) Papa dela Neva, conferință la Ateneul, Buc. 1901.
- 48) Dumnezeu, în bib. „Lumina” No. 64, Buc. (1910).

mult la Academie și să se publice studii asupra ei. Un fost elev al meu, care a scris interesante pagini despre Pirandello, când s'a prezentat cu manuscrisul la Academie ca să-i fie publicat, i s'a răspuns că... Pirandello e prea nou, e prea discutat, că nu poate să apară în Anale ceva despre el.

REORGANIZAREA ACADEMIEI

În 1923, într-o ședință a sesiunii generale, mi-am spus părerea cum să fie reorganizată Academia, creându-se o secțiune nouă, a artelor, și înlesnindu-se punerea ei în contact cu publicul.

Propuneam, astfel, să funcționeze un comitet ales din câte doi reprezentanți ai fiecărei secțiuni, cari să fixeze activitatea mai întinsă a Academiei, pentru cultura generală, și felul comunicărilor ce trebuiesc făcute; pentru că rău se procedează când se țin comunicări ce interesează pe câțiva specialiști, și deci ar trebui limitate în secțiuni, iar ascultătorii cari vreau să audă altceva decât comentariul cutărui document sau, expuneri de cel mai mărunț anecdoticism, nu li se dă în ședințele publice ce i-ar putea interesa mai mult. Nici propunerea aceasta nu a fost luată în seamă și în procesul verbal al ședinței nici de data aceasta nu s'a menționat în rezumat ce păreri am adus. Așa e sistemul academic dela noi, și dacă nu ești Beniaminul clanului care ticluște tot, se lasă la o parte orice gând bun ai avea, se ostracizează orice ai spune.

Cultura noastră universitară e mai mult de crâmpce: studii cari lipsesc și altele cari se fac ca acum 50 de ani. Și stăpânește un mediu de limitări profesionale, fără orizonturi mai înviorătoare, ori din cari răsar arivismul și demagogia. Profesori cari urmăresc popularitatea cultivă la studenți anumite slăbiciuni, îi deprind să o ia razna, să-și piardă vremea; le dau grandomanii și-i învață să nu învețe carte. A fost o pacoste școala d-lui Iorga, și dacă d-sa își reneagă acum trecutul — când a mutat catedra în stradă — știm ce este și această atitudine a maestrului zigzagului.

Așa zisul naționalism ne-a dat gălăgioși, înfumurați și ariviști, pentru că în numele lui multe s'au practicat și se mai practică, speculându-se momente și exploatăndu-se naivitatea. Naționaliști de aceștia — „apostoli ai națiunii”?... Mai curând — profitorii națiunii.

Despre indolența care se etalează la Universitate ar fi multe, multe de spus.

Cea din urmă pildă o avem la deschiderea cursurilor, acum. Localul vechiu a fost în parte dărâmat și pentru facultățile de litere, drept și teologie au mai rămas abia vreo trei săli, unde s'au îngrămădit bibliotecile seminarelor și se țin examenele. În clădirea nouă, partea rezervată Facultății de litere nu este încă terminată: mobilierul așteaptă să fie instalat.

S'a început refacerea localului vechiu prin Iulie, și fără asigurarea că localul nou poate fi folosit. Rectoratul spune că nu are nici o vină, că totul a pornit dela minister, iar ministerul spune că a avut în grije să previe rectoratul, dar că... etc.

După vreo patru ani de desorganizare a cursurilor, și știm pentru ce, credeam că măcar anul acesta studenții vor veni la universitate, ca să se pună serios pe lucru. Iată: așteaptă și ei, ca și profesorii, localul unde să fie adăpostii.

CUM SE ȚIN EXAMENELE

Ce să mai zici de neglijențe de altă natură? Nu este o taină că unii profesori își țin cursurile cu mari, foarte mari distanțări. Și examenele? Se anunță ținerea lor, studenții așteaptă pe cutare ori cutare profesor, dar ia-l de unde nu-i. Ori că a plecat în concediu — și adeseori fără suplینtor, — ori că e dus în propagandă politică, ori că e... la vie, ori că e ocupat cu multe comisii, în afară de universitate.

Catedra pentru anii universitari e numai un piedestal de vanitate sau o punte spre ocupațiuni multiple și rentabile. Să fie la locul lui fiecare, dacă a ținut să ajungă la Universitate și dacă e plătit pentru ea; câți înțeleg aceasta și ce le pasă atâta că din cauza lor studenții suferă, sunt amânați cu zilele dela examene, cri din sesiune în sesiune chiar? Studenții și zic și ei că se vor răzuna odată, când vor ajunge profesori: vor face ca profesorii pe cari i-au avut,

„LA CARVASARA I...“

D. Mihael Dragomirescu a trădat odată, cu vocabularul obicinuit d-sale, ceea ce practică unui profesor și ce practică singur. Intr'o zi, reproșându-i-se că din cauza prea multor prezente aiurea neglijează ținerea examenului de licență și că nu au de ce să fie osândiți candidații pentru asta, a răspuns că... „lasă-i pe studenți să aștepte la Carvasara...“

REFORMA ÎNVĂȚĂMANTULUI

— Ce credeți despre reforma învățământului secundar, anunțată de d. ministru Petrovici?

— Nu știu despre ea — ne-a spus d. Densușianu, — decât ce s'a publicat prin gazete, de altfel sunt comisuni cari lucrează acum pentru fixarea proiectului.

Liceul desigur că nu mai putea merge ca până acum; vine chiar prea târziu reforma, — și să vedem dacă nu va mai fi amânată.

Legea lui Haret a fost o mare decepție. Sistemul de organizare al școlilor secundare după 1898 nu putea duce decât la ce s'a văzut. Am avut o școală secundară amputată, unilaterală, și pacostea reformei lui Haret a fost omorirea clasicismului și formalismul pedagogic. Nu ne dăm seama cât rău a făcut pedagogia, așa cum s'a aplicat de 20 ani încoace, cum și exagerarea în sensul scientismului, care a dus și el la un învățământ prea mărginit și prea utilitarist.

Profesorii noștri de științe au păcătuțit că exagerază mereu specialitatea lor. Nu înțeleg că pe lângă științe trebuie să figureze cum se cuvine și alte studii în program. De altfel, au un bolnăvicios dispreț pentru literatură, etc. Bazele învățământului secundar cred că trebuie să fie mai curând o cultură literară și artistică, dându-se științelor, firește, locul lor, în orice caz însă nu după preferințele specialiștilor. Sufletele tinere sunt mai accesibile impresiilor cari vin din literatură și artă, și pentru formarea omului cult sunt convinși că un învățământ liceal de felul acesta este mai folositor. Științele au taine cari numai cu vremea, prin specializare, la Universitate, pot fi mai bine înțelese.

Văd că d. Petrovici se gândeste să dea mai multă extensiune în liceu filosofiei. Mă tem că se va ajunge la o altă exagerare. Miniștrii noștri cam au, fiecare, câte o marotă. Orele de filosofie de până acum mi se pare că erau suficiente sau aproape. Orarul, în orice caz, nu ar trebui lărgit, cum mi se pare că se proiectează. În aceste ore se poate preda atâta filosofie câtă este necesară elevilor de curs superior, însă după metode înnoite și cu împărțirea vie a unor elemente din filosofia modernă.

Nu trebuie să uităm că și filosofia, ca și științele, cer o pregătire intelectuală mai îndelungată, mai matură, și pe aceasta o aduc anii de universitate. Sunt pentru extensiunea învățământului filosofic, nu în liceu, ci la Facultățile noastre. De aceea, în regulamentul nou al Facultății de litere, care de altfel nu știu ce soartă va avea, căci nu a trecut prin toate formalitățile, am propus ca studenții secțiunii de filologie romanică, să urmeze și un curs de psihologie sau sociologie. Sunt cunoștințe, din aceste ramuri ale filosofiei, cari nu pot să rămână străine nici filologilor, așa cum și-au schimbat și ei azi metodele. De altfel, mai de mult am insistat asupra ramificării învățământului filosofic la Universitate, cu ceea ce poate aduce util pentru cultura superioară a ori și cui. Mai binevenită ar fi o altă inovație, dacă este vorba de reforma învățământului secundar.

O ANIVERSARE : NICOLAE VERMONT

Sindicatul Artelor Frumoase a luat inițiativa de a sărbători, printr'un banchet colegial, șasezeci de ani dela nașterea pictorului Nicolae Vermont.

Eram copil de vre-o zece ani când, în orașelul acela bătrân și obosit, din Moldova, unde mă născuseam, întâmplarea fucu să văd pentru prima oară un desen, care să mă impresioneze altfel decât obișnuitele poze din cărțile de citire ori portretele, după fotografie, în estampă, cari, cu căutători hidoase, străjuiau în vitrinele librăriilor sau a magazinelor de „galanterie și mărunțușuri“.

Îmi aduc aminte bine: desenul acela, un desen în pență, cu tresături delicate și sprintene, inchipuia o fetiță de mahală, într'o atitudine cuminte și cuvioasă.

Ținea în mână un capăt de lumânare — și lumina pâlăia timid, înviorând orbitele copilei și nările și gâtul ei slabuț cu reflexe cari mie mi se păreau calde, vibrante și — nu știu de ce — ușor stacojii, ca bruma încinsă, de pe jaruri.

Prătenul de școală, de joacă și de visuri, care-mi arătase desenul, era rudă, după mamă, cu Vermont — și mi vorbi de pictor cu entuziasmul acela neînfrânat și pur, eu care indeobște copiii își atâță singuri fantazia, — și cred în el.

Pe buzele bunului și micului prieten — pe care nu l-am mai văzut de treizeci de ani — aceste două silabe: Vermont căpătau o rezonanță, pentru mine, bizară, ca o licărire de argint vechi, într'o candelă, sau, uneori ca un șuier de găză fantastică, sub ierburii.

Firește, chipul lui Vermont mi s'a năzărit, atunci, în minte, straniu, ca și muzicalitatea numelui.

Și cum imaginația copilului se hrănește din basm, chipul lui Vermont crescuse apoi, în oglinda mea lăuntrică, viuos și obsedant, ca un erou extraordinar din poveste:

Un trup uriaș și ager, un cap de sfânt, palid și trist — cu plefe negre și barbă bogată, cu străluciri întunecate, de oțel. Mâini de fecioară, nervoase, cu alburii de fildes vechi și alintări de rozuri, în cari vinișoarele albastre se strecură discret, ca plânsete subțiri sub lună.

Să nu se neglijeze în liceu cultura artistică. Și aci, suntem cu desăvârșire înapoși. Acum vreo 15 ani am întemeiat Societatea pentru cultura artistică, dar m'am izbit de indiferențismul profesorilor și ministerul instrucțiunii au a dat nici cel mai mic sprijin acestei inițiative. Decât filosofie prea multă, mai bine, — și e absolut necesar, — să se dea îndrumări elevilor pentru înțelegerea creațiilor artistice, să se ajute astfel și pe această cale la îmbogățirea sensibilității lor, la pregătirea sufletească integrală de care orice om adevărat cult nu poate fi lipsit“.

Mult mai târziu — eram prin școala de Belle-Arte, la Iași — priveam atent în vitrina unei mari prăvălii, de pe Lăpușneanu, la un tablou, încadrat neobișnuit de bogat, un tablou cât tartaful unui abecedar.

Îmi amintesc, vag, că reprezenta, lărași, o siluetă feminină, într'un interior burghez.

Știu precis că pânza aceea mă ținuse locului și mă mișca, în ea, ca un acord de mandolină într'un parc romantic, înghemănarea culorilor, blajine, triste și tctuși atașante:

Griuri catifelate, cobalturi tandre, trandafiruri virginale, brunuri de vechi șiacuri monahale.

Toate, așternute cu un penel chibzuit, cu o vigoare quasi feminină și cu o virtuozitate cuvioasă, ce imprimau întregului un echilibru sănătos, o expresiune de tihnă — și o chemare domoală, ca o dojană blândă, spre cămin spre pace, spre confortul acela fizic și moral, care sigilează viața cu seninul binecuvântării casnice.

Lângă mine s'a oprit atunci, la aceeași vitrină, un trecător respectabil: o persoană grasă, cu nasul puțin acvilin, cioc blond și pălărie Borsalino.

Aveam, pe vremurile acelea, o încăpățanată antipatie pentru indivizi grași — cari țineau să frecventeze pe artiști ori afectau înțelegerea artei.

În mintea mea, în care sfărăia romanticismul fatal, al vârstei, grăsunii erau categorisiji ca antipozi ai sensibilității. (Astăzi și silueta mea și concepția mea asupra siluetelor în raport cu arta — s'au modificat radical).

Consecvent atitudinii mele, am aruncat o privire de înfricoșat dispreț către domnul gras și cu cioc, care-mi conturbase reveria — și am părăsit vitrina, înfiorat, ca de o atingere necurată.

Pe trotuarul din față, un coleg îmi face, desperat și neînțeles, semne alarmante.

Alerg către el.

El se lipește de urechea mea și-mi șoptește, aproape cu spaimă:

— „Ver-mont !!“

Numele acesta, care trezi în mine ecourile adânci și pure ale copilăriei, atitudinea extatică tulburată a colegului; dar mai vărtos rușinea de a fi confundat pe un artist cu un banal negustor de vinuri sau fost perceptor, la pensie — mă tulburară, și mă durură, deodată, ca lovituri neașteptate, și crâncene, de cionegre.

Am fugit, fără să mai privesc îndărăt, frământat de gânduri și simțiminte penibile întortochiate.

La București — în 1919 — am făcut cunoștință cu maestrul Vermont.

Nu i-am pomenit nici odată de întâmplarea, groaznică, pentru mine, dela Iași — care, de atunci încoace, m'a vindecă de multe prejudecăți, față de oameni și lucruri.

Dar, lăsându-l să-mi povestească v'nta, necazurile meseriei și planurile de viitor — dintr'o necesitate de control, îndelung reținută — ochii unei urmăreau, ascuțit și strâns, figura acestui artist în pragul bătrâneții, care înfierbântase fantezia mea de copil și-i dăduse primele deliruri.

Concepțiile noastre despre artă diferă — împrejurările m'au adus chiar să par, în scrisul meu cronicăresc, mai mușcător decât s'ar fi cuvenit — am reîntâlnit însă în Vermont necontentii același om de mare l'ună cuvioasă, de o rară delicateță și de o retulburată bunătate.

Și — mai presus de toate — un artist dotat cu un excepțional bun simț.

N. Vermont a izbutit să-și pregătească

Cronica muzicală

AL DOILEA CONCERT SIMFONIC AL „FILARMONICII”, Dirijor : RHENÉ-BATON
(Teatrul Național, 24 Octombrie 1926)

Contribuția Franței la desprinderea și statornicirea ca exercițiu muzical separat de altele, care tind spre același fel al interpretării, a unei arte a șefului de orchestră, nu este numai de natură teoretică. Nici nu este întâmplător faptul că în Franța apare primul studiu sistematic, acel al lui Berlioz, asupra teoriei artei de a dirija orchestra. Bine înțeles este vorba de conducătorul muzical ca purtător de baghetă, în accepțiunea cuvântului, de astăzi și din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, accepție care diferă radical de cea din „Directorium musicum”, al lui Bendel (1706) de exemplu, sau de aceea a artei de „Kapellmeister”, care își are teoreticianul în persoana lui Mattheson (1759). Căci paralel cu avântul simfoniei germane, se adâncește o concepție deosebită asupra muzicii clasice cu un stil de interpretare propriu, la cultivarea și progresul căruia Franța ia o parte foarte activă. Așa încât, arta nuanțării care făcea în secolul al XVIII-lea faima lui Johann Stamitz și orchestrei sale din Mannheim, este numai prima treaptă a progresului realizat în arta de interpretare și dirijare a orchestrei la Paris, în secolul următor. Exerciții îndelungate și minuțioase de cuprindere a „melosului” — după expresia lui Wagner, — de disciplinare și echilibrare a timbrilor și intensității sonore, aduc orchestrelor parsiene calități de interpretare, de flexibilitate și suplete neîntrecute. Parisul devine un centru renumit, singurul din lumea de pe vremuri, care oferea posibilități de realizare orchestrală superioare. În aceste împrejurări, un interes atât de încordat fiind arătat pentru conducerea orchestrei în Franța, este firesc să vedem că Berlioz se sezișează de importanța acestei nouă ramuri de activitate muzicală și încheie marele său tratat de instrumentație și orchestrație cu studiul amintit: „Le chef d'orchestre, théorie de son art” (1839 s. 1843).

În scrierile sale teoretice, Wagner își manifestă adeseori admirația sa deosebită pentru superioritatea execuțiilor de orchestre franceze. Iar în „Ueber das Dirigieren” (1869), mărturisește Wagner că „înțelegerea” simfoniei a IX-a de Beethoven, o datorește interpretării acestei opere de către orchestra Conservatorului din Paris, de sub dirigența lui Habeneck. Este drept, după cum însuși Wagner relatează, că pentru această „in-describibil de frumoasă” execuțiune i-au trebuit lui Habeneck trei stagii muzi-

cale de probe, în trei ani deci, până când „noul melos beethovenian” a fost priceput și împărțit de fiecare muzicant, după cum tot Wagner se exprimă.

Nu numai calitativ sunt de semnalat progresele artei șefului de orchestră în Franța, ci și cantitativ, statistic. Numeroase personalități artistice din evoluția muzicii franceze își datoresc locul în istorie tocmai faptului de a fi organizat orchestre și a le fi dirijat în scop de propagandă muzicală. Exemplul cel mai tipic în această privință este tocmai Pasdeloup, organizatorul orchestrei și concertelor populare de muzică clasică (1851), al cărui nume îl poartă până astăzi concertele și orchestra care se află sub conducerea lui Rhené-Baton, dirijorul celui de-al doilea concert simfonic al Filarmonei bucureștene. Colonne și Lamoureux, pe lângă vechea orchestră a Conservatorului a lui Habeneck, sunt de asemenea nume de fondatori de orchestre și dirijori renumiți, frecvente în viața muzicală franceză de astăzi.

Din acest pământ de veche și bună tradiție dirijorală ne sosește așa dar, șeful de orchestră al celui de-al doilea concert filarmonic. Cine răsfățește, chiar numai din când în când, o revistă muzicală franceză — „Ménestrel” de exemplu — este obișnuit să găsească, sub rubrica „Concerts-Pasdeloup”, cuvintele cele mai elogioase pentru interpretările lui Rhené-Baton, șeful de orchestră al acestor concerte. Publicul bucureștean l-a întâmpinat cu tot entuziasmul cuvenit pentru un oaspete francez și un artist consacrat în patria sa. Entuziasm justificat, desigur, în cea mai largă măsură, pentru calitățile incontestabile pe care arta de dirigent le descoperă la realizările lui Rhené-Baton. Mai întâi claritatea și precizia, chiar acolo unde este vorba mai mult de cât de simple arabescuri sonore, dau posibilitatea auditorului să capete o concepție lămurită și oarecum definitivă sau suficientă asupra operei de artă interpretate. Neîndoios această concepție este personală, a șefului de orchestră Rhené-Baton, și ea nu epuizează întotdeauna, ba poate chiar nici nu corespunde, particularităților stilistice ale operei. Din Franck, bunăoară, Rhené-Baton redă tocmai plasticul sonor aproape vizual al Simfoniei în Re minor, și lasă la o parte specificul metafizic, adânc și auster, al lucrării. Este oare genul, mai mult septentrional, al lui Franck întotdeauna scaldat în lumina clarității? Și cu atât mai mult în operă de misticism religios și de credință arzătoare care este simfonia sa în Re? Altfel, de ce n'ar sublinia ca o calitate esențială și indispensabilă, claritatea cu care interpretează Rhené-Baton muzica franceză, Berlioz (Uvertura la Benvenuto Cellini), Honegger (Pacific) și Lazzari (Effet de nuit) care forma, împreună cu Simfonia lui Franck, programul acestui simfonic. Apariția fizică a lui Baton, de o robustețea care poate aminti pe Oskar Nedbal, nu împiedică eleganța gestului, neastâmpărul continuu eloquent al mâinii stângi, o mobilitate care merge până la „coquetterje”, dar care ține orchestra încordată, o stimulează și isbuteste interpretări superioare, interesante și întotdeauna personale.

Notițe critice

Pentru Hasdeu

Unul dintre cei mai devotați, admiratori ai lui Hasdeu este d. Liviu Marian, profesor la Chișinău, care, în broșura de curând apărută: „B. P. Hasdeu și Rusia” reușește să contureze, cu ajutorul unor citate foarte bine alese, unul dintre cele mai interesante aspecte, ale marelui izolat. Este vorba despre patriotismul, sau mai exact de: antirusismul acestuia „coborât dintr-o veche familie moldovenească” pe care d. M. îl urmărește în articolele și operele marelui înaintaș.

Scrișă cu multă pricepere și atenție încercarea d-lui M. așteaptă altele care să cerceteze și celelalte laturi ale acestui suflet de-o complexitate uimitoare. 1)

Socotim însă primejdios a se arunca public ideii ca acestea:

„H.... avea totuși în vinele sale și sânge străin” sau:

„Cu toate că (sau poate tocmai: pe-trucă) avea sânge evreesc în vine...” pagina 3, 4):

care nu fac altceva decât să aducă apă la moara... dușmanilor noștri interni.

Și-apoi la ce bun aceste cercetări când opera (vezi cazurile Eminescu, Alexandri, Cerna, Hasdeu) duce la cu totul alte concluziuni, fie prin valoarea ei documentară (patriotică), fie prin aceea artistică. A neglija aceste valori, și mai ales pe cea din urmă, spre a ne rătăci în speculațiuni biografice amănunțite, însemnează a închide ochii în fața operei, de durată eternă, și a-i ținti în amănunțirea vieții, de durată trecătoare — eroarea, pe care o face — pedepartie — critica istorică, pedealta — a critica și critica tendențioasă. Iată din ce cauză cred că studiul d-lui L. M., minus aceste aluziuni trecătoare (în realitate: ecouri ale criticii de mahala) ar fi circumscris cu mai multă autoritate patriotulismul cald și activ al lui Hasdeu, contribuind la luminarea uneia dintre figurile cele mai interesante ale scrisului românesc.

PAUL I. PAPADOPOL

1) Romantismul și subiectivismul lui H. ne îngăduie să nu ne îndoim de valoarea documentară a unor citate (în legătură cu personalitatea artistică); altfel... Cât despre omogeneitatea și gradul ascendență a citatelor — ambele sunt perfecte.

— prin calitățile lui înăscute — un loc distinct în istoria culturală și artistică a neamului nostru.

Iată pentru ce fi urez sincer, în numele întregii noastre bresle, o rodnică și înaltă activitate, pentru multă vreme și de aici înainte.

N. N. TONITZA

GEORGE DIACU

Desen de Șt. Dimitrescu

E C O U R I

REDACTIONALE

□ In numărul viitor vom publica o traducere din „The Pickwick Club” de Dickens. Traducerea, făcută după originalul englez, deși datorită unui diletant al literelor, păstrează tot umorul anglo-saxon și este o fericită folosire a limbii românești, adaptată la rigorile spiritului britanic.

□ In numărul viitor vom publica, în traducerea d-lui I. Buzdugan, celebra poemă a lui Alexandru Blok: „Scyfi”, cu admirabile desene originale de pictorul V. Feodorov.

D. I. Buzdugan ne-a rezervat deasemenea talmăcirea marelui poem al lui Blok: „Cej doisprezece”, poemul revoluției bolșevice, ilustrat deasemeni, copios și magistral de d. V. Feodorov.

□ Cu numărul acesta începem publicarea unor cronicile ardelene, datorite unui serios cunoscător al stărilor din Ardeal, d. I. Băilă.

DATE DESPRE AL-SADI IONESCU

„Rampa” a publicat interesante informațiuni în legătură cu bibliotecă Academia Română și a stăruit asupra pierderii suferită de instituție prin moartea ajutorului de bibliotecar, regretatul nostru colaborator: Al-Sadi Ionescu.

Reproducem aceste rânduri biografice, în cari se vorbește și despre un prețios manuscris al regretatului Al-Sadi Ionescu:

Al-Sadi Ionescu s'a născut la 21 Iunie 1873, în Franța, la Saint Maurice (Seine). Părinții săi, cari vizitau Franța, au fost surprinși acolo de războiul dela 1871, și nu au putut să se întoarcă în țară decât după nașterea lui Sadi.

Ionescu și-a făcut studiile la București; a urmat facultatea de litere, secția istorică, iar ca teză de licență a făcut o lucrare care atrage atenția d-lui N. Iorga. În adevăr, fostul său profesor cere decanatului să intervină pe lângă direcțiunea Fundației Carol I pentru tipărirea aceluși studiu, pe care îl recomandă astfel:

„Teza de licență a studentului Alexandru Ionescu, intitulată: „Bibliografia critică a călătoriilor făcute în Principatele române dela 1700—1859”, e o lucrare de mare merit, prin întinderea și seriozitatea cercurilor pe cari se reazimă! Lucrarea, totuși, a rămas netipărită, deoarece autorul o completa mereu cu date noi.

În 1889 este numit funcționar în ministerul de externe, dar, pasionat bibliofil, în 1902 primește un post modest la Academia Română, unde înaintează prin meritele sale devchind primul ajutor al d-lui Bianu.

În 1907 el este numit bibliotecar al ministerului de domenii.

La 1914, războiul îl prinde la Paris într'o călătorie de studii, și se întoarce în țară cu mare greutate.

Din 1915, Sadi Ionescu redactează „Bibliografia economică română”, iar în ultimul timp „Buletinul Institutului economic”.

El a scris de asemeni și Bibliografia periodicelor românești, dar lucrarea sa de seamă este bogata bibliografie a călătoriilor făcute la noi, despre care d. Iorga a scris de curând că este „o lucrare foarte prețioasă, care, din nenorocire, a rămas până acum inedită”.

PAPAGALUL SIMPATIC

Nuvela quasi-inedită de Vasile Alecsandri pe care o publicăm în numărul de față și căreia cititorii noștri îi vor face, de sigur, o binemerită primire, se distinge printr'aceleși spirit de galanterie, reținut sarcasm și interes autobio-

grafic care au făcut propriul prozei lui Alecsandri și care dau „Buchetierii din Florența” și „Istoriei unui galben” o grație cu totul nouă pentru fizionomia prozei noastre din aceea vreme. E spiritul francez, care pătrunde și'n proza noastră cum pătrunsese cu atâtea decenii înainte, în poezia favorizată de eclosiunea romantismului.

ALBUMUL MACEDO-ROMAN...

„din care am extras „Papagalul simpatic” al lui V. Alecsandri, e tipărit în 1880 și închinat mitropolitului primat Calinic, sub a cărui epitropie spirituală se pune toate activitatea societății macedo-române care, după însuși cuvântul mitropolitului: „vrea adevărata frăție între popoarele din peninsula Balcanică prin reciproca respectare a limbii naționale în școală și biserică”.

Albumul macedo-român întrunește colaborări din numeroase și pretioase dela aproape unanimitatea intelectualilor din România și dela numeroase personalități din afară, ca: Victor Hugo, Th. de Banville, Aubanel, Fr. Copée, Miklosici, etc., etc.

Pentru timpul apariției lui „Albumul macedo-român” aduce o surprinzătoare vizuină a viitorului, acel spirit al fraternității care constituie marea merit al Societății Națiilor — principii formulate cu fermitate și limpezime de V. A. Urechiă. Din numeroasele colaborări, din țară am aminti ne lăngă aceea prea pretioasă a lui Alecsandri, pe a lui Gh. Crețanu care scrie despre „Reprezentanții omenirii” a lui Emerson. E un exemplu numai care dă nota acestui album, despre a cărei semnificație complexă, s'ar putea spune mai multe.

ROZMARIN

Enigmaticul pseudonim ce subține poemul „Căndaclul” din numărul de față, este al unui intelectual, trăind astăzi retras de lumea literelor, căreia, cu ani în urmă îi acordase majoritatea preocupărilor sale.

Rozmarin ilustrează în literatura noastră, istoria acelor literați ce se retrag de la un timp în fortificațiile altor in-telecțiilor sociale, dar cari nu părăsesc cu totul amorul dintăi al poeziei.

PRIETENII ISTORIEI LITERARE

Astfel se numește societatea de cărturari, profesori și publicisti, care de câțiva ani, strănuitor și modest, ține se- dinta săptămânale, în localul liceului „Mihai-Viteazul”.

Societatea a născut din inițiativa și stăruință prin grăia d-lui profesor Petre V. Hanes, cunoscutul istoriograf literar și s'a bucurat de nenumărate și prețioase colaborări.

„Prietenii istoriei literare” și-a reluat activitatea și pentru loi. 28 cor., orele 7 p. m. în sala de bibliotecă dela „Mihai-Viteazul” a anunțat comunicarea d-lui Teche Papahagi: Din literatura macedo-română.

DIN STRAINATATE

□ La Sofia s'a constituit o secțiune a Pen. Clubului, marea asociație internațională a scriitorilor. Primul străin primit de secția bulgară a fost d. Gerna-

musz din Budapesta, secretarul Pen. Clubului ungar.

□ Zilele trecute a murit la Roma, Aurelio Palmieri, directorul institutului de studii pentru Europa orientală, în a cărui revistă s'au publicat cele mai complete studii asupra țării noastre.

□ În Franța s'a sfârșit un film în care se trec în revistă toate episoadele vieții lui Beethoven. Filmul e conceput după o metodă nouă, căci pentru prima dată, autorii s'au silit să stabilească un acord perfect între adaptarea muzicală și realizarea plastică.

□ În fiecare an, în ziua aniversării fundării sale, Institutul Franței și toate Academii reunite, celebrează această dată printr'o ședință publică solemnă, în cursul căreia fiecare secțiune delegeă unul din membri ca să citească câte o comunicare.

Anul acesta vor vorbi: d. Henry Cochin, delegatul Academiei de inscripțiuni și belearte, despre: „Ce spuneau francezii secolului al XIV-lea despre ei înșiși”

D. Paul Marchal, delegatul Academiei de științe despre: Insecta și omul.

D. Adolphe Boshot, delegatul Academiei de Beaux-Arts, despre: „Un sferi de oră cu Mozart”; și d. Georges Lecomte, delegatul Academiei franceze despre: „Scriitorul în societatea de după război”.

□ Acum două luni s'a deschis la Londra teatrul „Rudolf Steiner”, construit în memoria filosofului mistic, șeful antroposofilor, care a fondat în Elveția, celebrul „Goetheanum”.

La acest teatru se va reprezenta în cursul acestei luni, o piesă „psihică” de Mrs. Saint Clair Stobart, The Dean's Dilema (Dilema Decanului).

1 Noembrie, 1835: Apare în București „Gazeta Teatrului Național”.

1836: S'a născut în Norodnicul de jos (Bucovina) Ion Sbera, fost profesor de literatură română la facultatea de litere din Cernăuți.

1844: S'a născut în Iași junimistul Alexandru Fara.

2 Noembrie, 1816: A murit istoricul Gheorghe Șincai.

1854: A murit în București folkloristul Anton Pann.

1869: S'a născut în București, Iulia Hasdeu.

1894: Apare în București „Lumea nouă”, organ al partidului socialist.

1901: Apare în București revista „Săptămâna” condusă de George Panu.

1924: Apare în Iași „Lumea bazar săptămânal”.

5 Noembrie, 1819: S'a născut în Botoșani poetul Mihail Cuciureanu.

1835: S'a născut în București Constantin Esarcu.

6 Noembrie, 1856: S'a născut în București, diplomatul Trandafir G. Djuvara, cunoscutul bibliograf al „Cestiunii naționale”.

Redactor: PERPESSICIUS